

Библиотека „Србољуб Митић“ Мало Црниће

Едиција
„Стишки књижевни круг“
Књига бр. 46

Уредница:
Данијела Божичковић Радуловић

Зорка Стојановић
ОЧЕВА СВИРАЛА

Едиција Стишки књижевни круг
Књига број 46.

Издавач:
Библиотека „Србољуб Митић“, Мало Црниће

За издавача: Данијела Божичковић Радуловић

Коректура и лектура:
Златија Радовановић

Идејно решење корица:
Данијела Божичковић Радуловић

Слика на корици: Магија листова
Данијеле Божичковић Радуловић

Технички уредник: Никола Ђурчић

Штампа: ИОС., Беоцинска 11, Београд
Тираж: 300 примерака

ISBN 978-86-87003-76-7

CIP - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-32

821.163.41.09-32 Стојановић З.

СТОЈАНОВИЋ, Зорка, 1963-

Очева свирала / Зорка Стојановић. - Мало Црниће : Библиотека "Србољуб Митић", 2018 (Београд : ИОС). - 118 стр. : ауторкина слика ; 21 cm. - (Едиција Стишки књижевни круг ; књ. бр. 46)

Тираж 300. - Стр. 3-4: Символика нас најбоље открива / Данијела Божичковић Радуловић. - Стр. 109-112: Тежња ка најузвишенијим моралним идеалима / Ана Дудаš. - Стр. 113-115: Поводом књиге Очева свирала Зорке Стојановић / Славица Јовановић. - Белешка о аутору: стр. 116.

ISBN 978-86-87003-76-7

а) Стојановић, Зорка (1963-) - "Очева свирала"

COBISS.SR-ID 268177164

СИМБОЛИКА НАС НАЈБОЉЕ ОТКРИВА

„Сви смо ми робови
сопственог детињства“
С. Фројд

Зорка Стојановић пажљиво бира слова, слаже речи, компонује мелодију свог живота. Приче, као ноте, клизе по површини свакодневнице, суптилно урањајући у најскривеније делеове душе и обавијајући их тананим осећањима.

Аутентично, кроз приче, као калеидоскоп склапа мозаик свога постојања. Доминантан је осећај туге и жала за изгубљеним временима. Налик Марселу Прусту, и њу мирис или додир потсете на оно што је било и што је забележено дубоко у срцу. Јасним, сликовитим готово пластичним описима, она читаоцу ствара реалне слике и он постаје део приче.

За Зорку је детињство увек срећно. Какво год оно било. То је оаза у коју се човек враћа, јер једино је ту уљуљкан и безбрижан, испуњен оном правом, исконском, безусловном љубављу. Ту је најтоплије.

Ауторка готово нечујно хода између два света: онога који је остао иза ње, свет са људима којих више нема, или су се, под теретом година и живота променили и оног света у коме и сама обитава.

Из Зоркиног пера излази обиље симболике: овце, које ка-

раактеришу топло и безбрижно детињство; веру у будућност - најлепши су снови под вуненим јорганом. Голуб симболизује уздизање духа изнад свакодневице, чистоту и безгрешност. Небо је слобода мисли, пространство воље, неистраженост себе и ширина сопствене душе. Мост је тај који спаја и раздваја, као и године, које су неповратно нестале попут камена се обуривши под непрекидним налетом таласа.

Свирало које је и у самом наслову, уз име вољеног, коме је књига и посвећена даје ноту туге, која се надвила над краткоћом и пролазношћу живота. У свету је све крхко, живот понајвише. И мада је доминантан мотив пролазности и смрти, оно за чим ауторка чезне је нежност, разумевање, трајање, љубав... Сигурно да због тога бележи своје мисли и осећања недајући им да избледе, нестану и буду заборављена.

Свака прича у књизи проткана је чежњом, носталгијом и бојама. Често приче немају конкретан крај. Оне се не завршавају у тексту. Ауторка то оставља читаоцу - као што и сама тежи слободи, даје читаоцу слободу да сам одговори на питање шта се десило на крају – или шта је могло да се деси. Ако краја уопште има. Или је сваки крај заправо почетак неке нове приче и новог живота.

Да би човек могао да „помири“ своје властите особине, које се тако често сучељавају; да би могао да се узвиси и уздигне, он мора да нађе смисао свог сопственог постојања. Управо то представља поглед на његов властити свет. Зорка Стојановић смисао проналази у спреси прошлости и садашњости, плетући нитима разигране приче, а будућност оставља читаоцу, само му мало одшкринувши врата у чудесни свет.

Данијела Божичковић Радуловић.

САДРЖАЈ

РЕЦЕНЗИЈА	3
ОЧЕВА СВИРАЛА	5
ОЧЕВА СВИРАЛА	7
ПАСТИР	11
СИРОЧЕ	15
ПОНОВНО ВИЂЕЊЕ	21
ЛЕПА И НЕДОВРШЕНА	27
ЈАБЛАН	33
ДРВЕНИ МОСТ	37
ЗМАЈ НА ЖИЦИ	41
ИЗМЕЂУ ДВА ДОМА	45
ЦВЕТА ДРЕН	49
САМО ДА БРАЋА СЛУШАЈУ МОЈУ ПЕСМУ	53
ПОРАНИО МИРОСЛАВ	57
ЉУБАВ ИЗ ПРОШЛОГ ВЕКА	61
МИЛЕНА	63
ПУКОТИНА	67
ЛЕТЊА МИНИЈАТУРА	71
САМО ЈЕДНО ЛЕТЊЕ ПОПОДНЕ	75
ВОЛИТЕ ЛИ ШЕКСПИРА	79
ИЗМЕЂУ ЖУТОГ СУНЦОКРЕТА И ЦРВЕНОГ МАКА	81
ИСПРАВКА	85
ОН О ВЕТРУ - ЈА О ЖЕРАВИЦИ	89
ИМАМ ПРАВО НА ПЕСМУ	93
ИЗЛОЖБА НА ОБЛАЦИМА	95
СЕНКЕ ЉУБАВИ И СВЕТА	97
ОСЛОБАЂАЊЕ	101
КРУГ САЗНАЊА	105
ТЕЖЊА КА НАЈУЗВИШЕНИЈИМ	109
МОРАЛНИМ ИДЕАЛИМА	109
ПОВОДОМ КЊИГЕ ОЧЕВА СВИРАЛА	113
ЗОРКЕ СТОЈАНОВИЋ	113
БЕЛЕШКА О АУТОРУ	116

Белешка о аутору

Зорка Стојановић, рођена 1963. године у Пожаревцу. Живи у Малом Црнићу, ради у библиотеци „Србољуб Митић“ Мало Црниће. До сада је објавила пет збирки поезије: „Кад бразде клијају“, „Чекајући свитања“, „Једино имање“ (са Радетом Обрадовићем), „Певај оком“ и „Крик на длану“, „Ослобађање од тескобе“ (са Биљаном Мешић Јанковић и Драганом Т. Јовићем) „Црном водом на

Дунаво“. (са Славицом Пејовић, Голубом Јашовићем и Славишом Миловановићем). Аутор је Монографије 130 година постојања библиотеке „Србољуб Митић“, персоналних библиографија Милисаве Миленковића и Ане Дудаш. Приредила је Избор из дела Божицара С. Николајевића, Зборник дечијих књижевних радова „Див Стигу“, Зборник родољубиве поезије завичајних писаца „Видовански цвет“, (2016. и 2017.) и едукативни приручник за децу са L DOWN sindromom „Осмех деце сунца“.

Пише научне и стручне радове о библиотекарству. Радове је објављивала у разним књижевним часописима, а заступљена је и у бројним зборницима и антологијама. Поред поезије пише кратке приче, осврте и есеје. Бави се и новинарством. Поезија јој је превођена на немачки, италијански и македонски.

Члан је Удружења књижевника Србије и Удружења новинара Србије.

Очева свирала

Поранио Мирослав, као о сабрату, сапатнику, неком коме поверава да чита њене стихове и риме. Учитељ Море познат је као врстан педагог, али и глумац, ловац и шта све не у читавом стишком крају.

Као у неку књигу свог завештања сместила је овде рођаке, пријатеље, све оне које воли и чува близу срца. Ово је Зоркина књига о себи и другима који су је учинили таквом каква је. Зато је вредна као један аутопоетички рукопис.

Славица Јовановић

миње се родна Слатина, брат Сима чији загрљај Дене жели да заледи у своме срцу.

Ношени по животу, њени најмилији проживели су тешке и лепе тренутке. Дене долази пословно у Мало Црниће, угледа прелепу девојку у коју се заљубљује и одмах је испроси од њене мајке. Та девојка била је Сироче из истоимене приче. Она се удаје за незнанца кога није ни стигла да заволи, али испоставља се да ће он ипак бити љубав њеног живота.

Зорка Стојановић не може да се одрекне свог наслеђа које носи у крвотоку и у генима. Не може изван круга рођења. Садашњост као да је одређена и омеђена прошлошћу.

И прича Само да браћа слушају моју песму има фон породичне саге о брату Стевану кога упознаје у болници, и одмах и изгуби. Евоцира сећања, успомене на драге људе, прави реминисценције.

У циклусу Љубав из прошлог века проговара стидљиво о сопственој љубави из младалачких дана, о тајанственом младићу који остаје сакривен под крошњама Чачалице, Покрета горана и оних дана великог полета и акцијашке радости и ентузијазма.

Тајанствени младић нестаје и до краја остаје енигма о њему и великој нежности коју је пробудио код ауторке. Љубав остаје у измаглици дрвореда око Економске школе и једног јутра на сненој Чачалици, да би се појавила много година касније, ревитализујућа и нова.

Зорка Стојановић је читаву своју сентименталну повест сместила између корица ове књиге. Доминантну улогу, ипак, има фигура оца који је дат у сенци неке врсте племенитог сиромаштва и велике милоште коју код ауторке изазива. Он је и романтични херој и вољени отац који је обележио Зоркино детињство и одрастање. Са много љубави говори и о учитељу Мирету у причи Пора

Сваки лет између облака чини ме јаком и храбром. Лет у непознато је стабилан, чврст, и оставља трагове. У њима скривам драгоцену сећања, саткана од дивних тренутака проведених са оцем и сетних прича о његовом детињству. Заћуте гласови, дан успори ход, ваздух се разблажи, док летим затворених очију. Наоружам се осмехом и сновима, отерам сумње, да бих осетила лепоту очеве приче о пастирским свиралама. Музику његове свирале, никад нисам чула. Ипак добро је познајем, као да сам је слушала читавог живота. Понекад осетим да није иста. Погрешни људи су ту. Не осећају њену мени значајну, носталгичну ноту, као што је ја осећам. Отац није умео да свира. Најдражи му је био тај музички инструмент. Уживао је у његовим складним и нежним тоновима.

Испод старог храста, дечак - пастир, разгледа слова, написана на старом картону. Не уме да чита, још није научио слова. Испод картона, грубом тканином брижљиво је била умотана свирала. Тешке мисли и бриге за нејаког пастира, који се труди да сам научи да пише и чита. Размишљао је дуго о записаним речима, али узалуд. Није успео ништа да прочита. Одлучио је да однесе картон са натписом код чика Љубе. Он ће прочитати написану поруку. Чика Љуба је много је добар и пажљив, неће га одбити, био је сигуран пастир Дене.

Трговац Љуба, миловао је Денетову црну косицу и читао, невешто написана слова: „Свирала се не продаје, она се поклања сину. Немам сина! Ти немаш оца! Мртви су обојица. Зато је поклањам теби. Чувај је, као зеницу ока. Нисам успео да сачувам сина, зато ти сачувај свиралу и буди најбољи пастир, као што је он био“!

- Свирала је веома леп и познати инструмент у нашем народу. Добри пастири имају свирале: фруле или двојнице. Лако се могу направити од шупљих костију, трске, зове, храстове, дренове, шљивове, јаворове, али и других гранчица. Гранчице морају бити добро суве. Ти припреми гранчице, а ја ћу лепак, па ћу ти помоћи да направиш нову. Ову, чувај. Научи да свираш. Можеш ти то! Паметан си! Када чују твоју свирку и песму, лепе девојке ће саме долазити.

- Какве девојке, то ме не занима! Што се тиче фруле, научићу све. Знаш ли ко ми је ово оставио испод храста?

- Не знам. То је неко, ко те много воли. Не оставља се свирала на поклон свакоме. Зато, уради овако како сам ти рекао.

Сутрадан је Дене, одрезао неколико храстових и јаворових грана и оставио да се суше. Одлучио је да сам направи свиралу и научи да свира. Дobar пастир, мора да уме да свира и пева чобанске песме. Колико год је размишљао о човеку, који му је фрулу у аманет оставио, све више је плакао. Једино што је разумео била је љубав, коју је осећао према њему. Запамтио је речи: „Свирала се не продаје. Свирала се поклања сину.“

- Мој отац је умро. То није могао урадити он, размишљао је Дене. Погледао је још једном скривене гранчице, од којих ће направити фруле и поклањати својим синовима.

Сумрак је лагано заклањао сунце. Време је. Мора да врати стадо у село. Није ни покушао да свира. Сутра ће почети са учењем. Позваће чича Станоја да му покаже основне елементе свирања. Често је слушао његову чаробну свирку, која је долазила из суседне ливаде. Научиће све о свиралама и свирању. Мора се одужити човеку, који му је као сину, поклонио свиралу...

Дете – пастира мориле су тешке мисли, док је ишао

Поводом књиге Очева свирала Зорке Стојановић

Имали смо прилике да Зорку Стојановић упознамо као песника, а ево сада нам се представља као прозни писац. У збирци кратких прича под називом Очева свирала проговорила је Зорка о оном најличнијем и најинтимнијем. Први циклус који носи назив књиге посвећен је породичном кругу, то је циклус биографских прича о оцу и мајци и оним истинама које је ауторка понела као завештање из свог породичног дома. Нежна је, снажна и емотивна Зорка у причама које дестилишу њен живот, прилике у којима су живели њени родитељи, муке њиховог одрастања, послератног периода разних подела и дихотомија и породичних тајни које се носе у шкрињама детињства.

Не зазире Зорка од истине, у причи Сироче описује тегобан живот своје мајке којој партизани убијају оца Стојана, мученика коме жена Љубица није дозвољавала да види кћерку и напустила га је. У чудесном хронотопу имамо причу о четницима и партизанима и свим особеностима времена које је било опасно и неразумљиво данашњим слушаоцима. Стојанов убица такође је трагично завршио и тако се круг затворио.

Тематско-мотивски Зорка се највише задржава на ликовима оца и мајке, али говори и о Милени, себи из млађих дана. Пише аутобиографске и биографске приче.

Отац Дене јунак је више прича, као на пример Поновно виђење и Лепа и недовршена. У првој причи он се после седамнаест година јавља својој браћи, сестрама, мајци, пошто је као дете одведен у Београд на школовање у послератној пометњи. Потресан је Денетов поновни сусрет са породицом и сазнање да није сам на свету. Спо-

ма космоса, како њихове ауре доживљавају преображај, добијају нове боје са њиховим оличјима, које су имали у овоземаљском животу. Јасно му је да ништа није коначно, није, јер наговештава њихов бескрајни наставак, њихову божанску мисију, стављајући се у необуздану светлост.

Однекуд, из неке свемирске димензије Божијом руком саздане ОНИ, њени (и наши) пријатељи истргнути из овог трајања будно нас прате. Разлиставају списатељчине мисли, допуњују емоције између њеног микро и њиховог макро бивства. Верује Зорка да је њихово пријатељство сада још темељније и разуђеније, да су им отворене небеске двери. Извирућа светлост из тих двери осветљава Зоркина инспиративна врела. Додаје им нову боју и нове до сада непознате иреалне идеје. Читаоцу се чини да су оне с обзиром на узбудљиво приповедање стварне. Веома. Тако она успева да њихово пријатељство у овоземаљском трајању продужује, осећа да је ослобођена свих стега, да јој је тајнама неспознати пут отворен, да се јасно види.

У овом делу и остале кратке исповести које као да крунишу (не затварајући дантеовске кругове) стварно и иреално. Бришу границе између њих. Доказујући макар слутњама списатељице, које она читаоцу сугестивно намеће да ништа није коначно, већ најузвишеније што се верује, продужава само у другом облику нама непознатом.

Ана Дудаш

према селу. Тешио се, као и увек сам. Волео је простране ливаде, посебно оне са негаженим, ситним цвећем и брежуљке. Често је завиривао у чобанску торбицу да провери да ли је свирала на месту. Фрула је то, сетио се. Чика Љуба је рекао да се две спојене свирале називају двојнице. Ово је значи - фрула. Био је срећан, али истовремено је осећао неку зебњу у срцу. Имао је осећај да се нешто чудно догађа у селу, а није знао шта...

Завршио је школу. Никад није научио да користи свиралу. Никада је никоме није позајмио, ни продао. Чувао ју је, за свог сина.

Времена су се променила. Оженио се, добио је сина и кћерку. Могућност да син буде пастир, није постојала. Играо је кошарку и фудбал. Музика га није занимала, као ни очеве приче из детињства. Отац их је радо причао, али је избегавао да говори о тешким временима. Кћер је волела да га слуша. Плакала је и молила да исту причу, понавља неколико пута. Била је то прича о свирали, нађеној испод храста. Слушајући шта је отац говорио, заволела је свиралу. Најпре због тога што је отац радосним гласом причао о њој, а затим слушајући њене топле и нежне звуке. Када је пошла у школу, доста је научила о дувачким инструментима. Највише је волела фрулу.

Чика Младен, татин друг, често је долазио у посету и доносио фрулу. Умео је да свира, не баш тако добро, али свирао је „Ужичко коло“ и „Моравац“...

Увек бих заспала у очевом крилу, слушајући веселе мелодије. На приредбама у селу, Млађан Рајић је дивно свирао окарину, двојнице, фрулу. Развијала се мелодија „Чувам овце све по доловима“ и умилни глас Слободанке

Милић. Нежни и баршунасти тонови су ми тако пријали, док сам седела у публици. У полутами позорнице, видела бих пашњак, стадо оваца и оца са фрулом у руци. Чинило ми се да би и славуји занемели и стадо утихнуло пред свиленкастим, нежним, тајанственим звуцима фруле.

„За свирку и песму човек мора имати душу и таленат“, говорио је отац.

Био је срећан. Успео је да ту љубав пренесе на мене. Заволела сам тај мистични звук, који је испредао магичне приче. Волела сам завичај свог оца. Тамо у Слатини, фрула је имала посебно место на прелима, поселима, вашарима, саборима и свадбама, којима он није никада присуствовао. Није одрастао, нити младост провео у завичају. Отуда у његовом гласу сета, док је говорио о фрули.

Поклон – свиралу од непознатог дародавца, никада није продао. Она сада заузима посебно место, у мом срцу, овој причи, и на полици међу омиљеним књигама.

Сада, све што желим да кажем оцу, говорим свирали. Сигурна сам да ћу тајчету, неким тоновима, пренети сву љубав, чежњу, коју осећам.

Светлост свитаца, заносна лепота црвених макова, и магични звук фруле враћају ме у разиграно детињство и себи одраслој, да не бих заборавила: шта је тренутак недостајања у зрелом дану?

да храбро изваја лепоте једног времена.

У првој причи МИЛЕНА, Зорка као што то често бива у великим заносима, у разарајућим недоумицама, поставља питање: «...да ли ватра зна ко би је споменуо без пепела и да ли пепео зна за успомене без ватре...». Дакле, питања се понављају, а она стицавши лично искуство, даје и адекватне одговоре, али прихватајући само оно што је најпозитивније у дометима искуствених спознаја.

Духовитост, радост, али и патња су богата искуства која подстичу, која анимирају читалачку публику а сопственом вештином књижевнице уверљиво дари тренутке истинског искуства. Чини то са истанчаним приповедачким даром, са задовољством. Успева да фикција, машта и имажинација, не случајно наткриљују стварност. Тако, Зорка попут наше књижевнице Смиљане Стојановић открива своју сновиту усмереност те креативни дар не омеђује, нема спутаности у исказивању веч слободно залази и у паралелне светове у чијим пределима отвара кругове и са жаром и убедљивошћу остварује неостварености, на сажет и литерарно универзалан начин.

Можда се не могу ослободити субјективности, али мени Зоркина прича ИЗМЕЂУ ЖУТОГ СУНЦОКРЕТА И ЦРВЕНОГ МАКА, отвара многоструке видике, светлошћу обасјава разнолике универзалне пределе боја, које отеловљују о обликују цела њено приповедање, где и случајно искрсле празнине добијају боју и обиље живота, али и један, једини светилни звук култивисане снаге и чистоте трајања у заједништву.

Трећи део Зоркиних прича насловљен је ИЗЛОЖБА НА ОБЛАЦИМА, је најузбудљивији и најпоетичнији. Крунисан је незаборавом на (и нама добро знане) изненада прекинуте младости, због чега је најупечатљивији. Читајући их, читалац их јасно види у далеким маглина-

ва, јер стављајући их на папир има утисак да се оне распршују, смањују и мање дотичу њена чула.

Читалац се суочава са учесталим лирским говором, али, понекад заискри лепа метафора: „Заборавили су га као осушено дрво“ (Лепа и недовршена). Сматрам да Зоркино прозно казивање тиме поприма већу вредност. Оно је не само занимљивије, већ и богатије са светлицама, која обасјавају и истичу њену приповедачку вештину. Благодатно јој додају и вредност књижевног неимарства.

Ваистину, она у себи негује и носи пламени дух, који светли оданошћу према онима које воли, а племенитост у уметничком стваралачком чину може да се угледа само из једне реченице, која зрачи смисленошћу, а таквих је реченица безброј Зорка нанизала. У томе је њена оплемењујућа снага и наглашен природни таленат за стваралачки чин, поготово прозног жанра. Приче јој одишу испољеном сгестивношћу, јер потичу из дна њене душе, њеном Богом подареном изворишта надахнућа. То извориште се током живота ширило са њеним искуственим даром, са судбинским подстицајем да се забележи, шти и чини запљускујући читалачку публику тренуцима истинског чулног задовољства.

Други део ових прича ЉУБАВ ИЗ ПРОШЛОГ ВЕКА, где је љубав у самом центру њеног космоса, да јој пружа исходиште, до поузданих и мање болних предела, у којима она сама одређује границе, отварајући димензије снова о блискости и срећи. Ти снови се пред очима читалачке публике претварају у једну стварност, у којој доминира љубав према ближњима, што даје утисак да у једном периоду живота, она остварује људску целовитост, јер сања само о ономе што има видног значаја на путањи којом корача, следећи Моријакову мисао: Онај што оклева понекад је спасен“, а Зорка је дуго оклевала све док није отклонила противречности, које су је спутавале

ПАСТИР

Стојим крај прозора и гледам Сунце како се отвара тихо и споро, низом једва чујних звукова, који пресецају јутарњу тишину. Чини ми се да негде, у даљини, видим беле голубове, њихова блага крила у ваздуху и сјајне кљунове. Како је лепо бити слободан, помислила сам. Одувек сама желела да летим. Сетила сам се детињства и снова о летењу, који су почели када сам имала пет година.

Тата, помислила сам. Имао је пуно голубова. Кавез је сада празан. Покушавала сам да их негујем, да их чувам, али кад бих их пустила на уобичајени тренинг летења, како је то тата чинио, ниједан се не би враћао. Све је поново било празно. Ако сада закорачим у празнину, никада више нећу видети топлу сенку, која подрхтава гледајући ме. Чини ми се да његова сен седи преко пута мене. Желим да утонем у њу и поново заспим. Вид је почео да ми се мути, а лик да дрхтури на прозорском стаклу. Из супротног левог угла искочио је дечак – пастир, са фрулом у руци. Крај њега, послушно је седео мали бели пас. Меки тонови познате музике испуниле су јутро и вечито враћање у тишину, која ме увек на крају сваког сна чека.

Седмогодишњи пастир памтио је пределе покривене сувом травом, чувао у срцу бела стада оваца и разбацано камење. На длановима је носио капи кише. Кораци су му били опрезни, јер је ходао босоног. Очајнички је држао клечану, шарену торбицу са парчетом проје. То је био његов ручак који му је спремила снаја Дарка. Кад је била добре воље, ставила би комад сира и главицу црног лука. Осмехивао се онако мокар. Добро је што није ручао. Ако у кући буде галаме и свађе, неће добити вечеру и спаваће у штали. Тако ће му данашњи ручак бити вечера.

Испред њега покисло стадо журило је, тражећи заклон од пролећног пљуска.

Облаци су већ почели да се удаљавају и крију у плућа неба, споро и уморно.

Пастир је убрзао корак. Осећао је дрхтавицу, хладноћа се залепила за његово слабашно тело, попут траве која се често лепила за његову похабану, од грубог платна сашивену кошуљу. Затворио је очи и замислио да је Сунце близу, на корак од њега. Угрејаће се... угрејаће се... Није видео голе гране дрвећа, мокре од кише, које су личиле на људске згрчене прсте. Из тих покислих крошњи избијала је нека чудна снага, дубока као слутња да неће дочекати период пупољака и цветања.

О зрелим плодовима није ни смео да мисли. Лагано је тонуо у мирис земље после кише. Није разумео зашто, али волео је мирис земље. Увек се чудио одакле извире тајанствена и велика чежња према лепоти, коју свака травка и свако дрво носи у себи. Понекад би помислио да је дивно бити дрво. Отвореност цветова најављује и поздравља радост јутра.

Ближио се селу. Назирао се Млин, мост и кровови малих белих кућа. Није крио радост и тихо је запевашио. Праћене лавезом пса и пастировим тихим звиждуцима, овце су улазила у своја дворишта. Свако стадо је тачно знало којој кући припада и стрпљиво чекало да газда отвори капију. Пастир се одједном узнемирио. Није било од домаћина топлих поздрава и осмеха. Сви су га гледали некако чудно, жалосно, и скретали поглед у страну. Није ништа погрешно урадио да би се наљутили на њега. „Нешто друго је у питању, али то се њега не тиче“, размишљао је. Ближио се својој кући. Покушавао је да хода још брже, међутим, кораци су бивали све краћи. Осећао је необјашњиву и тешку тескобу у грудима. Дисао је тешко. Слутио је да га чека нешто, чему се најмање нада. Кад

ТЕЖЊА КА НАЈУЗВИШЕНИЈИМ МОРАЛНИМ ИДЕАЛИМА

**Оданост пријатељима,
ближњима, пре свега
родитељима, најјаче су
хришћанске врлине, као темељи
стварања племенитости у
уметничком стваралаштву**

У благотворном стваралачком чину, Зорка Стојановић се често суочава са жанровском хетерогеношћу. Дакле, разноврсност њених књижевних опуса, овог пута окренут је кратким причама, кроз које успешно открива пуну меру свог духовног стваралачког потенцијала.

Исказујући тајне и уочљиву стварност бивствовања, кроз субјективна расположења оживотворује дубока запажања сложених животних судбина. Често трагичних, те их она украшава једном кристалном уметничком истином, коју чине узвишенији животни детаљи, уобличени кроз дате, уметничке слике у којима доминира луцидна исповест једног бурног, емотивног, али и веома разуђеног душевног стања.

Зорка Стојановић, у свом првом делу прозних исповести насловљеном ОЧЕВА СВИРАЛА, баш као и сам наслов књиге, а које су интимно инспиративно врело њене стварности, део њене аутобиографије. Кроз те исповести она испољава једну, помало налик на Кафкину стрепњу и вапај. Али, оне су карактеристичне по индивидуалном, женском поимању односа, између ње са једне стране и њених ближњих, пре свега родитеља, са друге стране. Зраче неуморним трајањем, које људска коб окива унапред неминовном пролазношћу, а са којом она не може да се помири. Одбија је, у крајњем случају ублажа-

стада. Не мора нико да ме воли.

Извадио је проју из торбице, и понудио првом дечаку поред себе, а мисли су шаптале... идем да учим. Када научим да пишем, никад нећу никоме написати писмо. Можда, само брату Сими. Он је био тужан. Видео сам му сузе у очима, док је подизао руку у знак поздрава.

Питам је гласно:

-Знаш ли ко је овај невидљиви, што крај мене стоји?

Птица се вину и одлете високо.

Она не зна, али знам ја!

III

Модри су образи сунца, које се гаси, у узбудљивој плавети небеског свода. Туга! Изгореле су зенице у очним дупљама. У кожи снова тражимо своје гласове. Видимо да планински венци љубе далеке празнине, штит зеленила у коме и љубичица пати.

Растанак опоро подешава музику дугиних боја. Дошли смо до пенушавих таласа чудесних осећања, и изгорели у решавању ребуса. Зна ли неко, како одолети трчању за остварењем снова и како неповређен из трке изаћи?

Како су тајанствени предели тела, које смо за собом оставили! Како се ближи крај живота, а никуда нисмо после њега отишли! Навикли смо на своје гласове. Можда смо за њима кренули?

Пред нама је ломача. Изгореле су наше речи. Нисмо препознали дубоко утиснут траг у песку, или смо у тајности желели да се вратимо неизговореном сјају чежње.

Зар смо заиста хтели да будемо само дах ветра?

ма жељеном доласку, од два свода: један за речи од Бога, други за свет у који ме враћаш. Заборавила сам, на ковчег сазнања, о тајним ишчезнућима. Отварајући сазнала сам да све је у ствари дуг и таман тунел, на чијем крају светле моје очи. Траже крхки зид, што дели светло од таме, и земљу од звезда.

-Наћи ћу сма своје зрно на небеској обали. Не брини!

II

Ми не схватамо да брда краду сунце, све док нас на крају не подсети звезде. Буди нас месец, а ми не знамо његову песму.

Све што се деси, оставља траг, на осетљивом оку. Изнад њега је неко друго време, где се магле изненада појављују и брзо нестају. Ту цвета друго цвеће, и ветар се лудо комеша све док не дође ноћ, нема и глува. Не знамо, како ни зашто, мелодија времена престаје. Свађају се воде, шуме, дрвеће, лоза, као да нешто велико дозрева у нама и око нас. Не знам зашто, ни када је композиција времена стала.

Ветрови, зађите дрско међу руже. Време је да и ви завршите свој задатак. Рука са руком, ум са умом, песма са песмом неће.

Значи време је да се крене од почетка.

-Рекао си нам, оче, да постоји спасоносни спруд, на који се никада нећемо насукати, иако ће нас преплавити воде и да ће време бити теже него икада. Брод са трулом палубом без посаде и катарке пружиће нам заклон. Ту је дно, али и степенице, које воде ка врху.

Видим, бели месец иза мрачне шуме. Тамо мирно теку реке. Радознало ме гледа птица, са жалосне врбе.

СИРОЧЕ

Откривам данас светове бунтовних мисли. Роса ми прекрива очи, а стрепња грли срце. Сунце се тужно осмехује и чудни облаци небо парају. Ту сам, а нема ме. Ту сам, а невидљива сам. Речи се множе на уснама, груди чезну за загрљајем. Желим да грлим. Желим да ме слушају. Прошло је време ћутања...

Стојан је био наочит, средње висине, црно-кос младић. Јединац. Родитељи су га чували као зеницу ока. Када је стасао, оженили су га Љубицом, лепом, али напраситом, девојком, из истог села. Нико не зна да ли су се волели? Свима је то било најмање важно у приликама њиховог времена. Само што су започели заједнички живот, родила се легенда о Љубичиној себичности и гордостима. Та легенда каже да је Љубица напустила мужевљев дом, са дететом у стомаку, и вратила се родитељима. Наговарали су је, молили сви њени разумни ближњи да се врати мужу. И Стојан ју је преклињао, свом мекотом своје поштене душе. Љубичино срце је постало камено. Временом се претварало у ледену громаду.

Љубица је родила девојчицу, малу Миленовићку. Стојанови родитељи су били пресрећни. Њихова унука ће брзо порасти и сама ће долазити да их обиђе. Због детета поново су се понадали да ће се и Љубица опаметити. Веровали су да савесна мајка неће своје дете лишити оца. Али је та мајка упорно враћала Стојана са капије, не допуштајући му да види своју кћеркицу. Обилазио је Љубичину кућу, молио преклињао. Враћао се кући тужан, клонуо. Успут је сретао познате и непознате људе. Неки су имали браде, неки чудне капе. Једни су самоуверено пролазили, други се скривали у шибу. Шушкало се. То су братоубилачке војске; у овој кући су партизани, у оној

тамо кући су четници. Мештани су били узнемирени и збуњени. Ко је ко, ко на кога нишани и због чега!?

Стојану је било жао сваког комшије, сваког човека из села, за кога је чуо да је убијен. Често се није знало ко кога убија и из које војске. Старији су били забринуте. Захладнели су комшијски односи. Само су се чули шапати и тихи разговори непознатих људи, како залазе у комшијске куће. Стојану су наредили да припази и надгледа комшију. Биле су им потребне информације, ко му у кућу долази, где иде и у које време...

- Непријатељ је – рекао је непознат човек са чудном капом на глави.

- Какав непријатељ? Одрасли смо заједно. Он ми је као брат. Није он непријатељ. Поштен је и добар човек. Прави домаћин. Не виђам никога. Немам времена сада. Имам малу ћерку. Нешто сам се посвађао са женом. Сада је код својих. Још је нисам видео. Ускоро ће напунити шест месеци. Кажу да личи на мене! Очекујем жену и дете свакога часа, говорио је доброћудни Стојан.

- Ипак, Срђо, припази. Видиш, како ти се лепо обраћам? Само твоји ближњи те зову Срђане – Срђо. Знамо да се зовеш Стојан и да си јединац. Све о твојој породици знамо. Зато, не играј се! Платићеш главом. Нећеш стићи да видиш кћеркицу. Убићемо те!, запретио је незнацац.

Љубица је остала при својој одлуци. Стојан није имао приступ њеној кући. Често је седео на степенику испред куће и сањарио: у крилу девојчица, лепа, црноока, румених образа којој је тихо певао успаванку. Пуцањ је прекинуо његов сан. Скочио је и опсовао: „...Мајку им... убише поштеног човека...“. Заборавио је да и „гора уши има“. Сигурно га је неко чуо. Неко, кога је волео, коме је веровао, неко из комшилука.

Скривени светови бунтовних мисли и даље су у магли. Још ми пуно снаге треба да покидам све завесе иза

Зар се никада више нећеш вратити? Затворио си последњи круг. Никога нема да питам, могу ли и ја унутра. Улазим без дозволе, неосетно, као светлост из собе. Побећи ћу из себе да пронађем твој лик, остављен у прошлом времену.

Крећем се својевољно новим стазама, а желим да то ипак остане сан. Питам се каква је временска разлика између будне и уснуле крви. Остајем нема, пред твојим поклоном љубави. Спречавам заустављање дисања, Ако је могуће, пронаћи ћу нови дах у топлом треперењу брезе.

У кругу се све окреће, надоласком слутње, да ћеш ме чувати и задржати као своју, макар у мислима и сновима. Ти си одувек био мој, у вечитим висовима, обасјаним маглом. Никад их више нећемо досећи. Заточена у садашњем простору, проналазим те уснулог. Спава ми се, спава ми се...

Видели су те. Не могу више никада рећи, да нису видели мој осмех. Кренули су према мени! Понели ме на раменима у сусрет новом дану. Нисам знала да ли сањам или умирем, али стреле мог незнања виде.

Знам, да си звезда, којој негде далеко свиће и можда се радује свом паду:

-Оче, хоћеш ли ме дочекати као светлу тачку у мрљи неповрата? Видиш, нада иде према нама, крвава. Не знам зашто, ни када, композиција времена стаде. Немамо више чиме да мењамо себе. Издвојила сам се од осталих. ЈА – увек непослушна, Сама, збуњено рушим небеске жеље!

-Хтела сам код тебе. Саградио си зид отпора пре-

Кажу: Ту се све заборавља!
Да ли си се у тој соби ослободио бола, и заборавио
да се вратиш кући?

којих се крију. Тешке су те маглени завесе. Невешто покушавам да их одгурнем и пропустим светлост. Чезнем да покидане мисли расплетем и извучем из таме. Довољно дуго су биле заточене у пламену прошлости. Немир је давно узбуркао моје звезде и небо. Морам наћи снаге да прихватим оно што ми је дато, и да разумем дозивање оног, за кога знам да ме неће чути...

Мајка Гина и отац Славко отишли су у виноград. Стојан је завршио свакодневне послове и сео на степеник испред куће. Загледао се негде у даљину и размишљао. Само да нико не сазна. Редовно носи важна писма у Бајлонову капелу. Његову тајну нико не зна, осим човека који је у руци носио петокраку звезду, као знак распознавања. Био је усхићен, када је носио писма. Знао је колико су важна и поверљива. Захваљујући њему спашене су четири куће у Малом Црнићу, Великом Црнићу и две у Врбници. Био је партизан – курир, и имао ћерку, малу партизанку. Али, то мора да буде тајна. Нико не сме да сазна. Иначе, страдаће му породица. Облак тајне који га је обавијао, давао је посебну драж. Осећао се зрелим и важним.

У грудима је осећао велику бол, због мајчиног плача и бриге, али средиће се све кад буде право време. Жене су такве. Ето, и његова Љубица, за ситницу се љути.

Његово размишљање прекидоше гласови, који су се чули из даљине. Чуо, је шкрипу комшијских капија. Нешто се дешавало... осетио је благу хладноћу. Шта може да се деси? Ништа, баш ништа! Ушао је кућу и узео бочал да донесе хладну воду. Очекивао је оца и мајку. Знао је да су уморни од напорног рада у винограду, нека бар има воде да се освеже. Осетио је да неко стоји иза његових леђа. Окренуо се. Три непозната наоружана човека стајала су, мргодно ћутећи. Није могао да процени којој војсци припадају. Потом му дадоше писмо и рекоше да

однесе у Бајлонову капелу. Узео је писмо и мирно пошао, иако ово писмо није било ни налик писмима, које је раније добијао. Изненада, незнанци су га напали и везали руке. У једну врећу ставили су све његове ствари. Није имао много гардеробе. Пошли су према гробљу. Стојан је угледао оца и мајку, како се враћају из винограда. „Ево, мојих“, радосно је узвикнуо. Грубим ударцем гурнули су га у оближњи кукуруз, и везали уста. Није могао да проговори. Његови родитељи прошли су мирно не слутећи ништа. Ипак, мајка Гина се окретала и гледала у правцу њиве, у којој је Стојан клечећи гледао у пушчану цев. Црна слутња се угнездила у њено срце. Још нису стигли до куће, а немирне мисли прекинуо је громки пуцањ.

-Убише опет некога, промрмља деда Славко.

Кућа празна. У дворишту пас промукло завија. Ствари разбацане, а на поду Стојанов шешир згажен....

Гинин врисак распори небо.... “Сине Срђо, зашто ти, чедо мајкино? Шта си скривио? Цепала јој се утроба... није јој нико рекао, али, знала је осетила је....

Дотрчаше комшије, настаде метеж. Сат времена раније, седео је испред куће и поправљао малу столицу. За своје дете. Никад је није довршио.

Комшије су га пронашле, у једном сокаку, мртвог везаних руку и лицем зароњеним у земљу. У згрченој руци, писмо и црвена платнена петокрака - знак распознавања. Нису га препознали или нису хтели да га препознају. Можда, то и нису били они, који су требали да га препознају. Десило се шта се десило. Мукла тишина. Нико ништа не говори.

Врисак мајка Гине, убијао је тишину и шапате комшија. Дошла је Љубица са породицом и донела одело, покров и ћебе за Стојана. У наручју јој је девојчица, стара шест месеци. Црнокоса девојчица, коју отац никад помиловао није, нити је она осетила топлину очевог загрљаја.

III

(Зорану – Тулцу)

Примио те облак у загрљај вечности, у хорску свиту и ново братство. Зашто си пошао за муњама, да тражиш облаке?

Знао си да ти у срцу ветар испреда нову прећу, варку која нико не може да надмудри. Желео си још да живиш, иако си знао да том жељом само бол продужаваш. Неко ти је јавио да је пут ка небу отворен и широк. Отишао си...

Данас ништа није видљивије и присутније од твог одсуства. Далеко негде у белим ноћима, заокружио си вечност. За тебе је све почело изнова.

Како ће и куда жена, надвијена над твојим ковчега, сама са децом, на новој чистини живота? Нису пресахле њене сузе; видна је граница на којој их је због деце пресекала трепавицама; још се нису осушили трагови на образима, на испуцалим уснама. Нешто је говорила гласно, онда шапатом...

Ломила је танке прсте желећи да покаже смиреност, што нас је упућивала на повезаност и чврсто пријатељство Неба и Земље. Одјекивало је у нама то пријатељство од оног времена, када смо седели на трonoшцу, лица окренутих ка Стишком сутону. Гледали смо звезде под усамљеном јасиком и причали о бојама бескраја, у неком другом животу.

Тражим те друже, у несавршеној светлости, чудних боја звезда падалица. У соби твоје Звезде, ништа се не мења. У њој једна муња, другој муњи даје знак, да ослободи огањ. Свако ко уђе једном у њену собу, заборави на ватру, коју дотиче вода и заборави на стакло, што пропушта свет и хода земаљским путевима.

II

Седела је дуго, на обали сна и јаве. Жмурећи је чекала, да међу хиљаду корака осети најдраже. Слутила је његов дах на образу, упркос маку, житу, ветру, што чежњу у колевци зеленила успављује.

Тражила га је по раскрсницама, путевима, у цртама лица што су долазила и одлазила. Није га било у игри облака, у менама сенки пред вече, ни у књигама.

-Доћи ће! Једном мора доћи кораком што мирише на борове иглице и бескрајну слободу у плавом погледу, који је био погубан за мене.

-Сигурна си?

-Да. Наш сусрет је неизбежан, судбински. Сви у себи носимо један дан живота, смрти, сусрета две душе, које не могу остати само у сећању.

-Претерујеш. О чему ти то размишљаш?

-О путоказу! Видиш да је нагнут у страну и да нам показује погрешан смер.

-Погрешан смер, пут, а тврдиш да ће доћи!?

-Доћи ће! Мора доћи!

Путоказ је био заиста труо и накривљен на једну страну. Џони је био у праву. Није дошао на њену обалу. Милена је отпливала до његовог сна, где ју је дочекао несигурно, радознало, блиставих очију.

Да ли је судбина режирала сусрет, или је био случајан? О томе сада нико не размишља. Важна је огромна ватра у осећањима и нежно наслоњеној глави на његовом рамену.

-Џони, брате, верујеш ли у судбину? Ја верујем!

Одмах јој сељани дадоше ново име: Сироче.

Просипала је Гина клетве гушећи се у сузама. Крај мртвог јединца, ставила је бич уз речи: „Брани се, сине...”

Истог дана кад и Стојан, само у вечерњим сатима убијен је деда Славко, Љубичин отац и Славко, Стојанов отац. Страдали су на исти начин, мистериозно и необјашњиво; али не у пољу, него у кући.

Гина је остала сама. Узела је унуку код себе. Љубица се удала за Драгољуба, занатлију из Божевца. Родила је ћерку Слободанку и сина Богољуба. Сироче је стасавало у лепу девојку, код мајка Гине. Није било лако, али љубав надокнађује све.

У четрнаестој години, Сироче је остало само. Отишла мајка Гина код свог сина, мирно и задовољно. Открила је тајну, која је годинама мучила њено напаћено срце. Неочекивано, у тишини тајна се развила:

Рођака Дана је дуго боловала. Лежала је на високо подигнутом јастуку, и молила Бога да је ослободи мука. Сви су се окупили око ње и чекали....

Крај кревета умируће, стајала је Гина. Дана је тешко дисала, бунцала, дозивала.... „Гино, Гино, боле ме ноге. Срдан ме шиба... кажи му да престане... крива сам... ја сам сакрила убице! Рекла сам да је издајица, а није. Издајица је из Смољинца, не знам му име. Боли, немој Срдане, не шибај ме више...! Гино, кажи му да престане! Опростите ми, давала сам Сирочету проју и млеко...”

ОСЛОБАЂАЊЕ

I

(Зорану – Џонију)

Милена је сакупљала разбацани босиљак око ковчега и оно мало касног цвећа, орошеног сузама. Узимала га је нежно, као да покрива покисло дете, док се мешавина суза и јецаја, цедила између ситних цветова.

Лево око јој је играло попут испуштеног ждребета на стрмој ливади. Мислила је да ће јој око сваког тренутка побећи, одлетети и нестати у шуми. Глас, сличан његовом, говорио је о дивљим маковима, крај воденичког јаза. Чула је корњаче што клизе по жировима, кишу и ветар док чекају сусрет. Глас, нежан, топао и забринут Она га једино чује...

Све на шта је звук гласа наилазио, урамљивао је у чула присутних, као слике. Џони и она на различитим ливадама, али у једној слици. Говорила му је о омиљеној музици, што их је ослобађала тужних размишљања и брига.

-Срела сам „несталог господина“. Мислила сам да ће ме тај сусрет ослободити мреже плавог погледа. Знаш да ме је дуго, немилосрдно стезао и гушио. Сада сам у тој мрежи заробљена. Шта мислиш, хоћу ли се икад ослободити? Дођи, ноћас у мој сан да разговарамо.

-Брате, желим да знам, јеси ли ти сада заувек ослобођен?

Ишао је улицом узбрдо и посматрао мале облаке. Беле овчице, чудесно лепе, које исто тако као и он уживају у безбрижном дану. Раширио је руке. Хтео је да ухвати облаке у покрету, и да са њима подели срећу. Када је стигао до краја улице, зауставио се у оближњем парку. Сео је на клупу посматрајући птице. Претурао је по џеповима, не би ли нашао мало мрвица за те миле врапчиће. Али, сем дувана, није било ничега више у џеповима.

„Опа“, рекао је сам себи, „неће дукан да ми ускраћује овај варљиви живот и ову чисту изненадну срећу. Купићу хлеба“. Ушао је у пекару.

„Госпођо, дан је диван и ја сам нашао узрок тој дивоти“, рекао је уместо поздрава.

„Шта сте нашли?“ упита она зачуђено.

„Узрок. Тражио сам га дуго, а било га је лако наћи. Знате, узрок је заиста једноставан. Завршио сам средњу школу. Положио сам дипломски са петицом. Научио сам да пишем. Рукопис ми је тако леп, само да видите. Сада сам грађевински техничар. Научио сам много, али ето, нисам превише срећан. Скоро се не сећам одакле и када сам дошао у Београд. Нико ме никад није посећивао у интернату. Остали су имали посете и добијали пакете од родитеља. Ја - нисам. У почетку сам много плакао, али време које никад нисам успео да измерим шапутало је да мушкарци не плачу. Они сузе скривају у души. Распусте сам проводио у интернату и није ми било досадно. Сањарио сам, писао писма. Ипак их никад нисам спустио у поштанско сандуче. Писао сам мајци, брату Сими, Дачи, Ђорђу, сестрама... Горчилу нисам хтео да пишем. Можда сам и њему требао да напишем бар једно? Ево, овог тренутка размишљајам како сада изгледају и да ли би се ра-

довали мом доласку. Не, не верујем да би се обрадовали. Не би ме чак ни препознали. Заборавили су на мене, одбацили, немам никог, нисам ничији, као да сам из инкубатора. У ствари не говорим истину. Ја сам државно дете. Да, добро сте чули ја сам син ФНРЈ. Држава ми је отац, мајка, сестре... Бринула је добро о мени. Лепо ме облачила, хранила, школовала. Сада је на мене ред да будем добар син. Ваља се одужити. Часно, онако како доликује сиромашном младићу, кога срећа прати више него што је сањао. Као стипендиста добио сам посао у Грађевинском предузећу „Рад“ у Београду.

Последње две године живим у Краљеву. Војник сам и за три месеца враћам се у Београд. Нико се томе не радује, осим мене и белих облака. Разумете ли ме? Не разумете! Није ни важно, јер нисте ту да ме разумете, већ да продајете хлеб. Дајте ми четврт белог хлеба за птице... Свеједно ако је тврд, ако није свеж, за те сироте птиће и то је добро...”

Жена га је зачуђено гледала и секла хлеб. Посекла је прст. Угледао је крв и узвикнуо:

„Крв, видите, то је оно што је било... крв.... видите. Заборављају људи „да крв није вода“. Не разумете зашто овако говорим? У реду је, не очекујем да ме разумете! Извините, посекли сте се због моје приче. Како је разуман и лепотом испуњен овај дан. Он је једини уз мене. Чивилук са окаченом прошлости велики је и несаломив.

Довиђења госпођо, извините...”

Отишао је у парк, дозивао птице, хранио их, разговарао са пензионерима о свим дивним садржајима живота. Причао им је о селу одакле је дошао, како је учио школу, о војничким данима, а они њему о својим ближњима, о породичним недељним ручковима, о срећним тренуцима када су сви били на окупу. Није могао да прича о породичној срећи, јер је никад није имао. Оца

Храбра! Он се то шали! Нека! Не мора да зна колико ми је храбрости требало да кренем на пут. Страх тече венама, угњездио се у душу. Загрли ме снажније! Јаче, још јаче! Немој ме пустити никад више!, безгласно сам говорила.

Долазак, одлазак, безброј речи и обиље смеха. Довољно за ураган у души. Велика је даљина, превише тешка за наше кораке. Ситница за погледе. Уздаси се не чују, додири се не догађају, а осећамо их...

Лагана песме за данас. Жељко Бебек, и „Опрости ме што те волим“.

Све мирише на њега. Време мерим уздасима, док тишина свира надом.

Вечити дечак и девојчица гледају се, и погледима воде љубав.

II

Није знао да сама седи на клупи у парку. И он је био сам, али у лепшем парку и на топлијој клупи. Није волео цвеће, јер ниједан мирис га није подсећао на лепо. Играо се ћутањем, док свет се окретао у сну, и залазио на свачије обале.

Она је волела дубоко у тишини, лагано дробећи стрпљење у рукама сунцокрета.

Звала се Љубав, а он Свет.

Ноћ их је пригрлила заспалом везом снова, до бескраја; заувек сиромашне у љубави, али чврсте у својим уверењима.

-Пољуби ме у чело, рече Љубав.

-Зашто баш у чело?, запита Свет.

-Тако волим!, одговори Љубав.

-Добро, кад тако волиш. Ево, љубим..., а где ћеш ти мене пољубити? Шта мислиш, где волим да ме пољубиш?, упита Свет.

-Љубићу ти очи! Лепе моје плаве очи!

-Зашто очи?, зачуди се Свет.

-Зато што су те очи мој Свет!, одговори Љубав.

III

Поноћ у другој земљи. Непознати перон и тренутак сигурности, који никад до сада нисам осетила. Плашљива – ЈА! Кукавица – ЈА“!

-Перон број четири. Нађи ме!

Лако смо се препознали. Дишем спокојно у његовом загрљају. Сумрак је заспао заједно са мојим рукама у драгој коси. После толико година, први пут срећа је сломила уздах.

-Ти си једна храбра жена, рекао је.

није упамтио, а и мајчин лик је почео да бледи. Често је шетала његовим сновима. Лик јој је увек био прекривен магличастом непрозирном марамом. Наставио је своју шетњу. Сатима је полако лутао градом. Обишао је сва места, све тргове, све улице и било је сасвим немогуће а да не сретне неког познаника. Испред њега је стајао пријатељ из касарне, Марко. Продужили су заједно, разговрајући проведеним данима у Краљеву. Неизговорене речи путовале су ваздухом далеко, у нови живот. Стигли су до касарне, пријавили се на портирници и ушли унутра, свако са својим мислима. Обојици је недостајао осећај разумевања и припадања. Дене је сео на прву клупу. Затворио је очи и пожело да није ту, само пар секунди.

„Пођи са мном до командира“, глас дежурног војника га је вратио у стварност.

Чврстим кораком ушао је у кабинет командира. Поздравио га је салутирајући. Његово лице није одавало изненађење. Поред командира, стајала су два милиционера.

„Стојановићу, имаш ли ти породицу, рођаке...“, упитао је један од њих.

„Имам“, Дене је тихо одговорио.

„Гласније, одговарај када те нешто питам! Кога имаш и када си их последњи пут видео? Стиди се!“, љутио се милиционер.

„Имам мајку, петоро браће, две сестре, снајке... довели су ме из Слатине у Београд на школовање. Не сећам се њихових лица. Нико ми никада није дошао у посету. Вероватно мисле да нисам жив?“, Денетов глас постајао је све тиши, и дрхтавији.

„Овакву глупост још никада нисам чуо. Траже те из села, преко Црвеног крста. Заиста треба да се стидиш. Седамнаест година се ниси јављао породици. Дошао у Београд, и заборавио село. Постао човек, господин! Неће у

село. Припреми се, за десет минута полазите. Врати се за два дана!“, викао је командир.

„Станите сузе, не будите издајнице. Тражили су ме... како ја за то нисам знао? Да су ме тражили, нашли би ме. Недостаје нешто овој слагалици. Ко је заплакао кад сам одлазио? Брат Сима? Да, он ми је махнуо руком сузних очију. Он ме је тражио. Срце је тукло као лудо. Да ли ће ме познати, ко ће ме први загрлити? Јесам ли недостајао мајци?“, шаптао је Дене док су полазили.

Одвезли су га до села Слатине, недалеко од Лесковца. Осетио је мирис детињства. Лагао је себе да је све заборавио. Напротив, ништа није заборавио, а опет све му је било страно и ново. Осетио је дубоку тугу у срцу. Замагљених очију, пружио је руке мајци. Топлина му се разлила телом. Жена ниског раста пружила је руке колико је могла и помиловала га по глави. Мајка! Иза ње, стајали су Горчило и Ђорђе.

„Охо, дошао си господине. Нисмо ти се надали. Припремили бисмо гозбу да смо знали да долазиш. Види ти њега – војник! Како си само висок. Приличи ти да будеш господин. А види нас погрбљене од рада. Уживаш ти тамо... Којим добром, да ти можда не треба новац. Шта си украо, зашто су те довели милиционери?“, питао га је најстарији брат, Горчило.

Дене је пребледео. Стајао је попут камена у дворишту. Нису га понудили ни да седне. У тренутку када је хтео да се окрене и погледа своје пратиоце – осетио је малу топлу руку на својој. Брат Сима, га је загрлио, а сузе су му текле низ лице.

„Хајде, Дене, дођите код нас. Ја сам те тражио. Нико није знао осим Живане“, тихо је говорио Сима, погнуте главе. Узео га је под руку и повео у своје двоориште. Снаја Живана их је срдечно дочекала.

„Дене, зашто се ниси јављао. Инат, рђав занат.

I

Јесте ли видели моју сенку? Јесте ли видели ко ју је ударио тако јако, да се преломила на пола, и пала ничице испред непознатих колена, тамо иза можданог ћошка? Пала је негде далеко, уваљала се у прашину, отежала, и не може даље.

Погледајте ме у очи и реците: јесте ли чисти и мирне савести?

Ништа се не примећује, све док не изгубиш нешто без чега се не може. Тек после почне да штреца и боде попут ножа. Замишљам своју сенку, негде на крају света. Нема главе, врат се искривио, као посечена лубеница. Не можемо једна без друге.

Можда је отишла до извора, да се окупа? Није ли се сакрила у ђурђевданској капи, међ хрстовим облакодерима или у парку куца у кору бора да би видела одбеглу душу, како у најлепшој светлости дрема? Из пене анђела, подиже се. Из магле цеди мед и млеко!

Можда се баш у овом тренутку пита: Где ми је чаробно секирче да утучем ово немило биће, што мили под кожом? Нека од њега остане само сен! Можда је пукла нека светлосна жица и зато смо немирни на земљи и на небу.

О, куд ли се дела, лукавица моја? Нека дође и благим сечивом одвоји лице од наличја. Толико се дволичних лица накупило у подругљивим осмесима. Само да се појави, мила ноћ! У сновима је другачије.

Јесте ли видели црно моје Сунце? Желим да му вратим боју злата!

Али, разумем те. Рећи ћу ти само ово – никад немој заборавити одакле си отишао. Не заборави да је овде твој дом и да треба да се вратиш. Брат ти је много туговао. Толико од мене, а сад изволите на ручак“, рекла је Живана.

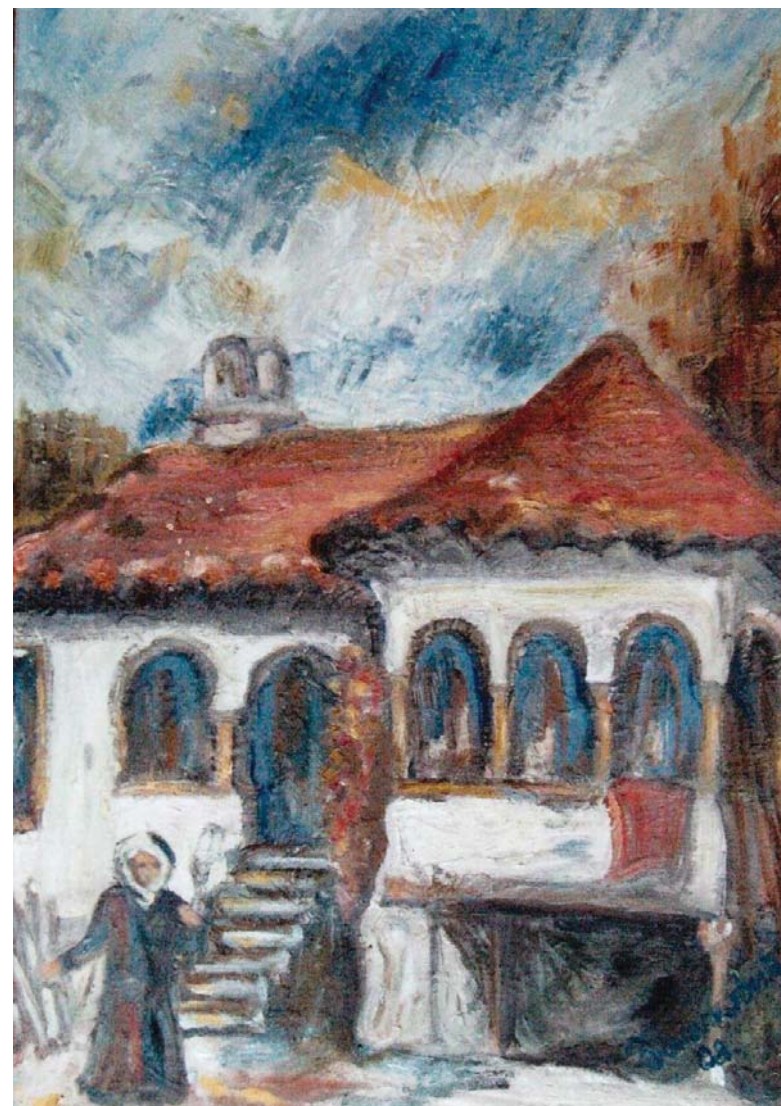
Дуго су разговарали. Дене им је све испричао. Прећутао је само небројане сузе, чежњу за мајком и браћом, бескрајним пашњацима, белим стадима оваца, осећају одбачености, кошмарним сновима из којих се тешко будио. Имало је још много тога да се каже, али време се није могло зауставити. Дошао је час повратка. Снаја Живана је припремила пакет хране, да Дене почасти другове.

„Чувај се, Дене и јављај се редовно. Води рачуна и добро упамти да ниси сам, имаш нас!“ Испратили су га са сузама у очима.

Дене се осећао као да је поново рођен. Пустио је да га тај талас среће понесе. После толико година - поново кући! Стара улица умивена новим жељама! И празно место на длану - за стисак руке, мајчине топле, руке.

Ветар се играо Денетовим мислима и претурао тренутке, по својој жељи.

„Небо је исто изнад свих нас, само је овде лепше и ближе. У Слатини су звезде увек на броју, и сијају јаче, јер су моје! Чека ме нови дан. Тиха, шарена срећа замагљује ми очи. Ја знам њено лице, почетак и крај. Мој нови почетак је у загрљају Београда, или неког другог града. Далеко од Слатине, а крај је у очима брата Симе, који ће ми увек недостајати и кога ћу у мислима грлити сваке секунде. Заледићу у срцу његов загрљај, да се негде не изгуби“, размишљао је Дене, док је одлазио.

Изложба на облацима

Прву, велику и једину љубав, описивала је у узвишеном заносу, да се и боја гласа променила. Лице јој је зрачило. Често га сања. Зове је да дође... а она му пружа руке. Имала је руке, меке попут свиле. Миловала ми је косу. Нежно је спустила пољубац на мој образ.

-Хвала, што си ме саслушала. Хвала и што ништа не питаш. Не бих ти могла ништа објаснити. Хвала, што слушаш ову луду бабу, уместо да си изашла и прошетала парком. Рећи ћу ти још само ово: „Много сам пропатила због њега. Нисам чак ни љута. Проклет био, и мртвог га волим... Хајде сада, скувај кафу, вреднице моја, да је попијемо заједно. Ево, у мојој соби, можеш и цигарету да запалаш. Знаш била сам мало љута. Није ми пало напамет да ћу те заволети. Љутиш ли се?

-Не љутим се, мајчице. Зашто бих се љутила?

Осетила сам како ме по челу милују хладне руке. Мелем на рану: чело ми је горело од јаког узбуђења. Мислила сам да се ово никад неће догодити. Сада се све дешава брзином олује, тренутак се брзо нацртао, али тешко може да се избрише. Учинило ми се да се уморила и да лагано тоне у облак, исплива на површину, жмури, гледа, ћути, прашта...

-Постоји само голи живот и жртве живота. Жртве незнања, и жртве које страдају од вољене руке. Снага је у ономе коме је живот спасен. Нека светлост Божја, обасја душе, које „нису знале шта чине“, рекла је полугласно. Изненада је постала несигурна. У очима јој се огледао велики бол, у души дубока и још незацељена рана.

-Хвала ти мајко.

-На чему ми се захваљујеш? Досадила сам ти својом причом.

-Твој син! Хвала, што си га родила!

Заборавили су га као стару играчку, коју никад није имао. Заборавили су га као осушено чворновато дрво у шуми. Постао је олупина, избледели сјај. Понекад је имао утисак да и он себе заборавља. Утопљен у време, „сахрањен“ иситњен на комадиће у кршу заборава, није тражио разлоге, нити покушавао да састави прекинуте нити. Није дозвољавао никоме улазак у његов скривени свет. Није био озлојеђен, несрећан, незахвалан, иако му је недостајала златна птица из снова.

Нервирала га је сопствена сенка. Увек би се појављивала када не треба. Није волео сенке, целог живота га прате. Вукле су га за собом и држале монологе о скривеним осећањима, праштању и лепоти. Толико је дуго болове и патње потискивао, стављао слој камена, малтера, па изнова. А сенка је све за трен срушила. Лепо васпитање натерало га је да смири бес према онима који су му рушили тишину.

Младен, најближи пријатељ, био је прва сенка. Увек је нешто говорио, неразумљиво, прекидајући само да попије мало ракије уз скромни доручак.

Дене је био је гладан, али није хтео да једе. Желео је да разбистри главу, и размисли о свему у тишини. Добио је писмо од Снежане. Објаснио јој је да му не пише, да га не прогања, да заборави све што је било. У ствари ничега ту посебног и није било. Радила је као секретарица у истом предузећу, где је и он радио. Изашли су неколико пута у биоскоп, провели неколико ноћи у њеном стану и то је све. Осетио је мучнину при самој помисли на њену косу, улепљену од лака, усне намазане црвеним кармином, громогласни смех који је откривао црвену боју на зубима. Радмила, шефица радничке кухиње, такође

му је досађивала. Била је лепа преко дана, али ујутру без шминке подсећала га је на страшило. Тамни подочњаци, главобоље због превише узетог алкохола, неколико врсте помешаних парфема, неуредна соба, вечити страх да ће га изгубити, иако га никад није имала, учинили су да је се клони и заобилази у широком луку. Виђао је по Београду лепе жене, али све су биле маскиране. Кад би маске пале, угледао би похлепу за новцем, који он није имао, за показивањем на јавним местима у пратњи лепог мушкарца. А он је био је леп, правилних црта лица, висок, витак са косом црном, као у гаврана и крупним црним очима. Међутим, само су могли да виде његову спољашност.

У души био је уплашено дете, које није знало где да крене. Путовао је по радном распореду. Нема места у тадашњој Југославији где није радио. Навикао је на самачки живот. Када је био на терену становали су у радничким насељима. У Београду живео је у самачком хотелу предузећа „Рад“. Није волео овај велики град. Његови снови су били везани за пашњаке, брда, реке. Ипак, пријао му је поглед на високе солитере, паркове, колоне људи који су увек негде журили.

Његово размишљање о Београду прекинуо је Младен, колега из Малог Црнића, где су сада радили.

„Хоћеш ли ти да погледаш овај план или нећеш? Пети пут те зовем. Ако нећеш, бар да знамо. Тешко је, уморни смо. Нисмо расположени данас за рад, али морамо. Ми имамо породице, децу треба хранити. Лако је теби, сам си и уживаш“, љутито је рекао Младен.

Стајали су на врху Силоса, који су градили у оквиру Бајлонијевог млина гледајући се у очи.

„Слушај, јесмо најбољи пријатељи, али сада си претерао. Схваташ ли? Имам породицу, морам да радим, а ти сатима гледаш у једну тачку. Шта се са тобом дешава? Од како смо овде дошли, чудно се понашаш. Ћутљив

Имам право на песму, кад сам већ у туђем дому. Нови дан ми радосно отвара врата. Дочекује ме мирис црвених ружа одбеглих из снова. Слушам глас домаћице, анђеоског лица и уз осмех размишљам о нашем првом сусрету. Обе имамо право на тренутак среће, песму, празник.

Данас празнујемо, у светлости међусобног упознавања. Седи на кревету са књигом у руци и тихо говори. Упијам њене речи. Благим осмехом грли снове и оплакује прошле дане. Печатним воском утискује у моју кожу тескобу и немир, али и љубав. Немир, туге, сузе, чежњу за завичајем и срећним данима ране младости, спаковала је у један кофер, који је извадила испод кревета. Моја мајка има сличан. Помислила са да све мајке имају по један овакав кофер, и да у њему чувају своје драгоцености. Неки се налазе испод кревета, други на ормару или негде у углу, где не може свако да га види и отвори. Садржај је исти. Оно што се налази у њиховом срцу, за сваки случај је брижљиво спаковано у коферу. Избледеле слике драгих особа, писма, омиљене књиге, недовршени гоблени и ручни радови, тек започето плетиво, писма...

- Много сам закаснила. Младост дође и прође. Године се увек играју скривалица. Знаш ту игру сигурно. Навикла сам да ме увек пронађу и оставе ружне трагове на души.

-Отворићу врата ветру и маглама, да ми опросте грехе. Мучне године, болни тренуци су без питања отворала моја врата. Судбина је моја горка, дете!, глас јој је постајао тиши. Нешто сам разумела, нешто нисам. Почела је да прича о сновима, о месту где би волела да је сахране, о љубави према деци. Имала је сина и две ћерке.

си, нерасположен, раздражљив! Дене, шта те мучи?“, настављао је Младен да галами.

„Добро, дај да погледам“, мирно је одговорио. Погледао је планове, проверио нацрте, распоредио раднике и поново се наслонио на металну цев. Сунчеви зраци плесали су у његовој коси, али нису могли да нацртају осмех на лицу.

Нешто се у њему дешавало, а није знао шта. Био је узнемирен. Пекле су га очи од зноја. Спустио је поглед на улицу и зачуђен ставио руку на уста да се не чује крик одушевљења. Угледао је девојку са плетеницама до појаса, која је ходала поред једне старије жене. Носила је сукњу украшену цветићима и белу блузу. Гипко се кретала као срна. Такву лепоту до сада није видео. Остао је без даха. Девојке више није било на видiku. Одједном је осетио неку необјашњиву топлину. Први пут после дуго година био је спокојан. Мирис завичаја попут облака надвио се над њим. Све је око њега, постало лепо и мирисно. Мале беле куће у близини градилишта добиле су златну боју Сунца. Тихо је запевушио на запрепашћење присутних колега.

„Млађо, дођи!“, позвао је пријатеља.

„Да ли си видео ону девојку са дугом косом, која је пре пар минута прошла. Твоја мајка живи овде, можда је познајеш?“

„Видео сам. То је Сироче. Није она за тебе. Пука сиротиња“, одговорио је Младен.

„Сироче?“ И због тога није за мене? Зар ја нисам сироче? Немам никога. Мораш ме упознати са њом“.

„Немогуће. Живи са мајком и очухом. Рекох да је сироче је. Нема оца. Дене, грех је! Немој молим те. Сутра ћемо отићи одавде. Заборави ову девојку“, одговорио је Младен.

„Оженићу је. Овакву девојку до сада нисам видео.

Озбиљан сам Млађо. Упознаћу је онда сам, ако ти не желиш да ми помогнеш“, био је Дене упоран.

Данима је лутао по селу да сретне Сироче. Није успео да је поново види. Младен је попустио и одвео га до њене куће, под изговором да траже собу за смештај. Добили су одговор да собу немају. Девојку нису видели.

Други дан су поново отишли да купе млеко. Млека није било за продају, а Сирочета опет није било у дво-ришту.

Трећи пут, Дене оде сам.

„Извините, мени не треба соба, ни млеко. Желим да се оженим девојком која живи овде“.

Љубица, девојчина мајка, продорно погледа господина са пословном торбом.

„Ах, тако... што не рекосте одмах. Одакле долазите?“, запита Љубица.

„Из Београда. Радим на изградњи силоса у млину. Видео сам вашу ћерку и допала ми се. Желим да се њоме оженим и поведем са собом“.

„Ово је богаташ. Ради у Београду. Било би лепо да ми овај младић буде зет. Има редовну плату и ко зна шта све још“, помислила је Љубица и изведе ћерку из другог брака.

„Није то девојка коју желим. Девојка коју сам видео има плетенице. Ви имате још једну ћерку, то сигурно знам. Изведите њу. Чуо сам да је зову Сироче.“, оговорио је Дене.

„Имам, али она није за Вас. Ви сте господин! Али ако баш наваљујете, уђите“, рекла је Љубица.

Када је ушао, Денетова лепотица дуге косе и румених образа седла је на кревету. Руке згрчене на крилу. Имала је седамнаест година. Десет година млађа од Дене-та. Док је схватила шта се дешава, све је било договорено. После месец дана су се венчали.

топлота ужарила јој је образе и груди. Видела је мрак – лако провидан. На њеним ногама, лежала је његова глава. Била је веома уморна и није могла да се придигне. Учини јој се да плаче. Ћутала је да не би отерала топлину ветра, јер ништа се не би десило да га није било. Није се љутила на ветар. Тамо у даљини, видела је устрељену птицу, чија се радост полако гаси. Није хтела више да га слуша. Причао је о благу после кише, о вечној љубави. Није разумела ништа.

-Извини, али нећу дозволити да ветар на мене буде љут и ломи голе гране. Нека сутра пада киша. Знам биће много блата, али ја ћу бити неукаљана, овако боса и без кишобрана, са видљивим сузама у очима и тешким оловом у срцу. Сада иди. Довољно је само да кажеш, како је наш ветар био леп, док је био наш. Ми различито волимо! Ја волим отворене душе, чиста срца и предајем се цела, без обзира на последице. На лицу ми је за тебе увек нас-ликан осмех. Ти? Једину утеху у растанку са успоменама препуним страха да ће их самлети мој осмех, налазиш у ветру, за који стално говориш да је снажан и врео.

Једном ћемо се можда поново видети. Мислићемо исто: ЈА о жеравици којом си палио моје лице ; ТИ о ве-тру, који је био снажан и врео.

дило безброј неизречених речи, у грудима само једна нада. Можда је ту грешка, колико неизречени речи, толико надања је требало бити. Иначе, како другачије испреплитати мисли и руке и исплести венац истине и поверења – венац љубави.

Љубав расте из семена поверења, истином се залива. Једино тако траје, иако су не назире срећни крај. Али, и тренутак је срећа, за неког велика, очаравајућа, недостижна, али животно жедна. За некога неприметна, успутна, омамљујућа, али је ипак срећа.

„Како је луд ветар“, наглас је рекла. Уништиће цвеће. Слутим, брзо ће доћи, али и отићи. Предосећам, најпре ће прошетати по соби, рећи нешто гласом који је својствен само њему. Стајала је крај прозора и размишљала. У мислима ватра и вода. Преплићу се. Кад напољу дуга ветар и када мрак растапа откуцаје срца, осетила се на трен усамљеном, али и јаком, непобедивом. За истину и чиста осећања даје једнино благо које има - Срце. Не преостаје јој ништа друго, него да сачека бујицу увредљивих речи, пуних сарказма и неповерења. Зар се није клео у моје очи, душу, треперави дах на његовом врату?

Улица их је опет испратила навише, као јуче, као прошле године. Остаје сама иза прозора, док неко отвара врата, кроз њих улази талас топлог ветра и један меки глас одјекује

– Боже, како је снажан и топао овај ветар, драги глас... који чује, а сем ње никога нема у соби. Срце почиње да зебе. Чудно се нешто дешава...

Ћутећи су пошли узбрдицом према вртовима. Плаво предвечерје натопљено жутим плуском сунца натерале су очи да шарају жеље, сјајне и сунчане. Он није говорио као обично. Гледала је његову косу, коју је подизао ветар и било јој је драго видећи како се просипа преко чела и очију. Утонула је у музику ветра, и његова

Исте године било је једанаест свадби у селу, али о Сирочету и непознатом младожењи и данас се говори са посебним усхићењем...

Нешто се догађа. Да ли се то свет мења не питајући никога, онако сам за себе, или то живот пролази мимо нас. Можда утичу на нас године, старимо из дана у дан, а не признајемо да нисмо више деца. Нешто се са нама догађа тихо, неминовно, полако, али неумољиво. Кад се за тренутак тргнемо, наше очи зачуђено гледају дан, у свим другачијим бојама, као сумрак, кад позната околина добије непознат сјај.

Моја је улица увек била препуна деце. По цео дан галамила су на улици, све док их неко од старијих не би појурио тако да одлете као пролећне птице, на туђ кров. А деца, као што је познато, остају деца, у својим несташлукцима, својој знатижељи и својој осиности. Временом се и она мењају. Неприметно расту, рукави навика постају кратки, неки постају стидљиви, због умазаног носа, црних колена, рашчупане косе, док неки и даље јуре за лоптом, истражују крошње дрвећа, играју кликере, у џеповима скривају праћке. Све је то нормално, јер чудни су односи грана дрвећа у љубичастој сенци жуте куће, попрсканој сићушним сунчевим капљицама. Можда из обичне људске слабости, не желимо да гледамо своје старење и туђе буђење, или себе у неком другом свету. Како било да било, време нас не пита, и оно тече, свеједно у чију корист.

Време кришом вијуга путевима, попут топлог ветра и диже прашину, баца је на кровове и оданде у поља сунцокрета. Небо је тамномодро од очекивања. Снажан је и топао ветар, као његове руке.

Седела је Милена у полумрачној соби, и мислила да је прве вечери, ветар ударао у капке његових очију, да је намерно отварао, затварао очи и са неверицом је посматрао. Мислили су на исту ствар. У мислима се угњез-

На аутобусу су завесе биле намакнуте само са сунчане стране. Са супротних прозора улазила је имитација дневне светлости, од које су путници добијали свиленкасту боју лица. Отварали су прозоре и дисали пуним плућима. Међутим, загушљивост се повећала, када је аутобус кренуо и када је мирис бензина почео да успављује.

Жена са благим осмехом на лицу седела је на свом седишту, и тешко дисала. Била је уморна, али и задовољна. Шетала је од продавнице до продавнице, разгледала играчке и дечија оделца. Пажљиво је придржавала кесу пуну поклона за свог унука.

„Јован, мили мој унук. Радоваће се. Ту су његове прве патике. Брзо ће их прерасти, али чуваћу их за успомену. Показаћу му кад порасте. Можда ће играти кошарку, као његов отац. Боже, хвала ти на овој радости“, размишљала је.

Мисли јој прекиде тврд мушки глас:

-Ти си то? Ти? Сачекај мало, сетићу се... то лице...?!

Изненађено је погледала човека, који је седео испред ње. Био је то чика Јаблан из села у коме је и она живела. Није га приметила због велике гужве. „Зашто се чуди. Зар ме не познаје“, питала се у себи.

-Чика Јаблане, јеси ли добро?

-Ти, ти... чија си ти. Живиш у Малом Црнићу?, глас му је био дубок и некако горак.

-Љубичина и Драгољубова. Ја сам Андрејина жена.

-Стојан!? Тако је! Зашто лажеш? Ти си Стојанова – Срданова кћерка. У праву сам. Ти си Срданова кћерка! Шта је теби Драгољуб? Отац ти није! Немогуће, да су те лагали...

-Нико ме није лагао. Срданова сам. Он је погинуо

млад, неколико месеци после мог рођења. Драгољуб ми је очух. Чика Јаблане, шта је са тобом? Познајемо се, увек смо лепо разговарали. Хвала ти. Увек си питао за моју децу. Немогуће је да ме ниси препознао...

Дубок Јабланов уздах, прекинуо је речи младе жене. Лице му је мењало боју, а брада дрхтала. Капи зноја оросиле су му чело. Гледао је у њу, као да види духа. Леденим погледом, немилосрдно је шибао младу жену. Грубим прстима додиривао је своју косу. Тренутак његовог ћутања био је дуг, као вечност.

-Отац те није никад видео, узео у наручје, помиловао. Желео је да те види. Знаш ли колико је био срећан кад си се родила? Умро је не осетивши твој мирис, гласно је говорио.

-Чика Јаблане, немој више молим те!

-Зашто да не говорим. Звали су те Сироче!

-Више нисам Сироче. Имам породицу. И унука имам, чујеш ли... не мучи ме више, заплакала је.

-Све знам. Добра су ти деца. Кћерка ти је добра омладинка. Члан је СКЈ.

-У праву си. Поносна сам на оба своја детета.

-Знаш и ко ти је убио оца?

-Нећу ништа да знам. Остави ме на миру, молим те.

-Мораш да знаш, почео је Јаблан гласније да говори.

Жена је савила главу да би сакрила сузе. Гледала је и миловала кесу са поклонима за унука. Остали путници су радознало гледали у њих двоје и пажљиво слушали разговор.

-Стари, хоћеш ли да ућутиш или ћеш да наставиш пешице?, проговорио је возач Живорад.

-Нећу да ћутим! Мора да сазна ко је убица њеног оца! Срдан није то заслужио. Био је млад, одважан, хра-

вом његовом животу и делу дала смисао.

Песник је у часу свог одласка сам постао песма. Песма свог властитог певања. Најбоља и последња.

стано жудео. Судњи час је стигао. Молио је Смрт да мало сачека. Успео је да најдражем колеги, који се није одвајао од њега, муцајући, помоћу знакова, објасни да му донесу последњу објављену књигу и пронађу педесет трећу страну. На тој страници налазила се једна песма о заљубљенима који су љубавно уточиште тражили у тишини шуме близу гробља. Самртник показа на једну реч и сам покуша да је прстом избрише. Неспретно је оловком прецртавао ту реч, да би је учинио сасвим непропазнитљовом. Након тога, пожело је да се уместо те речи напише друга. После дугог напрезања успео је да изговори ту реч која је заменила ону прецртану. Била је то једна потпуно небитна стилистичка измена и која није утицала на значење реченице.

Гласила је „Бео присут шљунком / пут се губио у успоменама, а након исправке: „Бео присут шљунком/ пут се изгубио у успоменама“. Самртник, након исправљеног текста као избављен из великог мрака утону у јастуке. Мислио је да овом незнатном испрвком повукао велики потез и да је то велика исправка. Хтео је да свима стави до знања да човек до последњег даха мора непрестано да се труди и побољшава свој стил, свој живот. Један израз који је по његовом мишљењу био недовољно тачан, заменио је је прецизнијим.

У последњем тренутку је нешто у свом животу прецртао и уместо тога написао нешто друго. У својој свести која је већ тонула у мрак уз помоћ неупадљиве исправке једне речи, направио је велику исправку свог живота. Прецртао је све заблуде, грешке и уместо тога ставио истинито. Уместо „губио се“ – „изгубио“. Могао је узети неку другу реч, израз, што и није тако важно јер је исправка извршена. Песник је пред лицем смрти скупио снагу и придигао се у жељи да нешто поправи и исправи. То је слика коју је нама читаоцима оставио и која је чита-

бар, одан и пристојан човек. Имао је задатак да однесе писмо у Бајлонијеву капелу. На путу према гробљу убио га је Јастреб из Великог Села. То му је партизанско име, као што је моје - Јаблан. Моје име је Војислав Рајић. Није требало да га убије. Срдан никад није погрешио. Ето, због Јастреба си била Сироче. Не брини осветили смо ти оца. Пресудили смо Јастребу. Убили смо га одмах, говорио је Јаблан све гласније, док се жена гушила у сузама.

-Ко то МИ?, питала је.

-МИ! Довољно од мене! , одговорио је и спремио се за излазак.

Срданова кћерка је стигла кући. Расплакала се и испричала супругу све о разговору са Јабланом.

-Не тугуј. Била си сироче. И ја сам. Очеви су нам имали исту судбину. Срећни смо сада са нашом децом. Бог нам је подарио још једну кћерку и унука. Обриши сузе и покажи ми шта си купила за нашег Јована.

Прошло је три дана од сусрета Срданове кћерке са Јабланом. Као и сваког радног дана, чистила је стазу испред сеоске Поште. Ту је радила као помоћна радница.

Осећала је необјашњив неспокој и немир у срцу. Угледала је пријатељицу Емилију и махнула јој руком.

-Добро јутро. Јеси ли чула шта се десило?, питала је Емилија.

-Нисам.

-Погинуо је чика Јаблан. О, Боже, шта му је то требало? Замисли на излазу из села, на самој раскрсници код гробља – на главном путу, возио је бицикл и то све у круг. Као да је скрену са ума. Из правца Петровца наишло је возило и ударило га. Није му било спаса. Умро је.

-Хвала ти чика Јаблане, што си ми рекао истину. Бог нека ти опрости, шапнуло је Срданово сироче.

Лежао је на високо подигнутим јастуцима и опраштао се од живота, обнављајући га на тренутке у крхотинама успомена. Чуо је како око њега шапћу... “на смрти је, не можете га видети, на смрти је..., само што није...”. Није могао да порекне да нису у праву. Немоћ, болове, а посебно губитак снаге да говори, више није могао да поднесе. Одједном га је опет обузело страшно узбуђење, тако да је обе руке, попут неког, ко преклиње, испружио у мрак као да хоће да се од њега одбрани и замоли га да сачека мало. Имао је још нешто на срцу; морао је још нешто да уради. То му се чинило тако важним да је уложио крајњи напор да се усправи и опет поврати моћ говора који је већ изгубио. Покушали су да га умире, али су одмах схватили да је реч о његовој последњој жељи, која се мора испунити. Био је песник и написао је многа дела.

Био је веома надарен, али неуједначен и недоследан. Објавио је много тога што већ приликом изласка из штампе није могло да издржи његову критику. Био је човек који се трудио да о самом себи не ствара никакве лажне представе. Његовим осећањима преовладала је безимена туга коју је у својим песмама потресно представљао. Смрт му је била веома блиска, у свим врстама умирања. Одавно се на њу припремао. Цео живот је посветио часу опроштаја, растанку са овоземаљским животом и то је био углавном мотив свих његових песама. У тој башти црнила и сенки смрти, није гајио наду нити је имао илузија да ће његово дело, после њега успети да опстане. Нису му значили успеси, похвале, награде, колико год су му били с времена на време потребни као подстрек, инспирација и повремена утеха за којом је непре-

ДРВЕНИ МОСТ

Да није печеног кестења, никад не бих прелазила преко Дрвеног моста. Повезује две обале немирне реке. Таласи потресају мост, али чак и онда кад набујала река ломи лаку конструкцију – изнад воде остају ракље које обележавају место на коме ће бити нови мост.

На обалама, с обе стране моста стоје продавци кестења са покривеним корпама испредсебе никог не дозивају, мирис дозива, и да није тог мириса, не бих толико често прелазила тај мост испод чијих се расклиманих дасака назиру брзи таласи разљућена одбраном укрштених балвана. Шум речних таласа, не смета мирису печеног кестења. На врховима прстију нагореле љуске испуцаног кестења остављају трагове, као да су прљави од оштећене оловке којом смо некад писали домаће задатке. Шетамо по калдрми а између нас пролазе фијакери и чезе. Власници фијакера обучени у свечана одела, помажу женама да седну на ниска седишта фијакера. Коњи лагано галопирају, док се за њима подиже мали облак прашине. Сви су весели. Деца загњурених носева у стаклену вуну носе шарене балоне, који лелујају изнад чупавих глава. Кловнови позирају фотографима, младићи обарају чуњеве, купују девојкама лицидерска срца. У тренутку, сам помислила да се налазим у позоришту. Пред очима велико здање, од кога трну зуби, које ме подсећа на тврд колач – са рељефима венаца и маски, са фигурама на фасади. Неколико сеновитих, вранама настањених јасена између Моста и „позоришта“ ублажују тај утисак. Усуђујем се да уђем, иако су прсти још лепљиви и миришу на загорело кестење, дахом сопствене прашине и слатке тајанствености. Иза сцене, просјаци једу суви хлеб, крај чесме, која је увек

у хладу и никад не пресушује. С леве стране чесме продавнице, тезге иза којих продавци имају роштиље пуне пепела и плетене балоне са вином од тамјанике. Само једно зрно – тврдо као стаклени кликер, светлуцаво као зуб, ситно као икра – повезује посластичарницу са пекаром; зрно испуцано од ватре, чија душа испушта незаменљив мирис; сусам, метлино семе. Као грашак испод девет душека, он даје мирис нараслим тестима ђеврека. Ко није стиснуо ђеврек пре него што га врелог загризе, тај неће пожелети да поново зажмури од сласти пред усијаном рерном, која у праскозорје објављује рађање дана у коме ће мириси живота да се мешају, до омамљујућег сутона. Кроз погрешну страну двогледа видим снове који сећају на огуљена колена и ваздух мирисних струја давног пролећа. Дневна светлост се точи као кроз пешчани сат, сенке голубова се држе за нокте, а кљунови у паучини праве невидљиви вез. На углу упаљена светиљка. Бедно је бити светиљка. Сија а не зна чему. Из ноћи у ноћ гледа иста лица кућа, поспана јутра, добро знане прадавне ствари. Слуша како једнолично капље време из звоника преко реке са досадом, као да се није ништа догодило, са слутњом да се никад неће ништа значајно ни догодити. Али, шта може да очекује светиљка на самом углу, иако се врбе преоблаче час у златно, час у зелено. Жалосна, непомична, прикована за зид, чежњиво гледа како долазе и одлазе птице, чека да добро одмерен камен погоди циљ.

Мора се назад да се не осети жаока продатих шећерлема на вашару. Враћам се стопама калдрме, као ножем према риблим перајима, ка жили сећања. Назад према мирису печеног кестења, попут пужа, који је тек изашао из љуштуре. Куда, са голим теменом у бучном ковитлацу нових изненађења? Назад, да мрвим врелу љуску кестена између јагодица прстију, преко Дрвеног моста, до топлих јастука детињства. Поново дете, „мрвица“ ска-

ност, енергија, концентрација или пак подстрек за новим изазовима, потражите је у наранџастој. Она често ту обитава.

У светлости беле, плете венац једноставног савршенства, нежно као светост чисте душе, препуне топлине. Заклоњена велом префињености, озбиљности, понекад сама, тајанствена и мистериозна, пуним плућима удише љубичасту.

Отежа корак, али нагнута над дубином свог бића замукне бол, сузе се позлате, а на длану неземаљска, детиња и зрело плава. Ту је увек свежа, умна, лојална, праведна, слободна, енергична, постојана.

У црвеној немирна, страсна, непредвидљива, прокључале крви. Оне наше густе - балканске и уметничке - поетске и узбуђене, у игри боја на платну. А на платну, свим бојама, осликано име...

-Моје име! То сам ја, речима осликана.

-Не! Данијела Божичковић Радуловић слади се чоколадом, умотана у чипку. На платну је име Данијеле Миланове између жутог сунцокрета и црвеног мака.

лати, само што не полети.

-Мисли су ми сунчане. Очи - црвени макови. Осећања - венац сунцокрета.

-То смо ми скривене у цветовима. У њима размењујемо надахнућа и изазове немогућих и могућих жеља. Под кишобраном љубимо и волимо свет. На вранцу хитамо у сусрет судбини, по промисли Божјег ока, сопственом креативношћу и одлукама.

Постоје маске. Не користимо их. Фотографисање, разговори по крилатици „Такве смо – какве смо“, али увек на површини. Комуникативне, расположене, мргудне, брбљиве, ћутљиве, тихе, бучне, савршене, ђаволице, анђели, вештице. Волимо или не волимо, али увек искрене прецизне и тачне, без обзира на несавршеност околности.

Миристи књига, свежих боја, мелодични глас, божанствена најава и отварање прве самосталне изложбе слика, уметнице. Немерљив аплауз. Устајем, и најпре несигурно почињем. Свака наредна реч јача, добија посебну пуноћу и не дозвољава негирање изреченог:

„Птице знају куда је носе крила, и зрело жито зна; траве, гране шумне, прва процветла булка – мак; жути сунцокрет. Облацима су познате њене стазе, рекама што таласима, букете пољубаца шаљу. Пuteви знани и страни, лаким кораком одзвањају, трагове чувају.

А ви..? Ако не знате, како до гнезда мира, нежности, радости и суза, распламсале ватре и тихе воде, победе и немоћи, потражите је међ књигама, на светлуцавој сцени, у шуми крај немирног извора. Потражите је у бојама: У зеленој се увек поново рађа, сјајнија и успешнија, плоднија за цело звездано, небо.

По радости, љубави, страсти, оптимизму, идеализму, наћи ћете је у жутој.

Ако вам недостаје креативност, виталност, посеб-

куће на трулим даскама, док облаци над главом јуре као откинути змајеви. Кроз погрешну страну двогледа видим снове који сећају на огуљена колена и ваздух мирисних струја давног пролећа. Цео свет је мој. Имам динар у руци. Препорођена, као ципела под четком, не препознајем себе у стаклима излога. Измењеног корака, који осећам у колenu као тврду чашицу, прелазим улицу, убеђена да свачије око примећује како сам порасла за педаљ. Печено, мирисно кестење? Не, чак ни одсјаји заласка у реци нису равни угодној хладноћи парице коју сам стискала у шаци. Калдрма се супротставља корацима, као таласи који ме пресрећу, али самоувереност није више само у чашици већ и у стиску руке. Наравно, одувек сањане лопте од кокица, ружичасте од растопљеног шећера и велике као диње. Једна у једној, друга у другој руци – неизмерно богатство. Није важно што се шећер лепи од ушију до колена. Важно је да сам засладила душу, до следећег преласка преко Дрвеног моста. Причаћу друговима и другарицама у комшилуку. Они нису доживели ово што сам ја. О, људска таштино, зачета без кривице у дечијој хвалисавости, ти која тераш одраслог човека да дроби своју тајанствену душу лажно самоувереним стискањем парице, све хладнијим дланом! Али, зар да се оперем од обојеног шећера пре него што се похвалим у комшилуку, као онај што се хвалио да је ручао пилетину, а на бради му стоји љуска од пасуља? И све тако док не добијем од мајке варјачом по прашњавом туру. Од Дрвеног моста до куће, имам десет чесми, али ни једну жеђ. На сваком углу мењам руку која се залепила уз очеву, испред сваког плочника прегризем језик, да не кажем колико сам поспана, на сваком углу осећам како смо све даље од куће...

Да ли ме то сан водио у непознате крајеве или ме умор подигао, па лебдим изнад познате земље? После тридесет година, наишла сам на плочу са натписом

„Дрвени мост“, наслоњену на багрем, као ранац без путника. Нисам могла замислити да ће све бити равно – као ливада живота коју сам тада морала препознати. Хладноћа на врховима прстију, мирис печеног кестења, слике иза спуштених трепавица. Сабијам време – да се не прекине ток крви, шум сећања, да се не прекрију трагови.

ИЗМЕЂУ ЖУТОГ СУНЦОКРЕТА И ЦРВЕНОГ МАКА

Небо је било шарено, као ћилим. Вешта рука упле-ла је нити модре, сиве, плаве. Светлости нигде. Облаци су немирно плесали, као на позорници. Рефлектори су откривали нага тела плесача. Пажљив посматрач видео би неуједначене кораке и треперава бела стопала. Ветар им је кидао главе, пресецао на пола љубичасте кичме, коврцаве кључне кости. Огромно стопало, откинута од сивог облака што се неприметно удаљавао, промицало је кроз плућа неба, споро и уморно. Изненада, сунце је почело да шије свадбено одело од бестежинског материјала, а ветар омета, припреме за свадбу. Пара хаљину. Са истока брзином муње стиже љубичаст облак за олујом на зачељу. Улетео је међу сватове облака, расплићући им косе, провлачећи им се кроз трбухе. Младожењи- облаку спаде свечани шешир и нестаете. Сев – муња, уништи и невесту. Небо се огрну црном мантијом. Сватови се постројише, и кренуше у спровод безгласно. Сузе оросише љубичасте очи облака. Ујединише се у јасан обрис женске главе, сагнуте према земљи. Ветар се умири, лагано ослобађајући простор за ново славље. Велико око променљивих боја, само једним погледом освежи и напоји коврцаву главу сунцокрета. Божије око. Свемогуће. Капак му је тако нежан, зенице блиставе испод треперава чипке.

У даљини, звонила су звона. Климнула је главом. Звона су зазвонила јаче. Узнемирана, дрхтала, озарена са нејасно тужним очима, окрете се према мени.

-Први пут сам разумела поглед Светог ока. Значи, данас. Данас је мој дан. Дан моје деце и свих који ме воле.

-Тако је. Погледај сунцокрет. Обасјан светлошћу хита према теби. Погледај колико је порастао. Раширио

воли и осећа да ће бити вољено и мажено, баш ту на ливади поред радозналих главица сунцокрета. Не постоји разлика међу нама у доживљају љубавних преметачина. Можда све ово личи на стрипове, телевизијске љубавне серије... можда. Али живот носи и једно и друго. И драму, и љубавни стрип и сладуњаву причу са колутитићима лимуна. Понекад све то много боли, али све док ја уmem да релативизујем и дотакнем универзални круг истине – не бринем. Волим сцену. Увек је другачија. Понекад испуњена сунцокретима, понекад маковима, а често се на њој замирише лаванда. Ево, појавио се. Већ имам нови мотив. У глави, нову слику за нову представу. Јабука - у средини склупчано тело. У позадини зелене шуме, узани путеви, жути мост...И? Шта И? Ја, данашња Миланка, почела одмах са припремама за нову улогу. Обувам нове лаковане жуте сандале, стављам миришљаву гранчицу у косу, и крећем... сцена ме чека...

„Стани“, рече ми најдражи пријатељ, Шекспир. „Не жури, он је Шампион у истини, правди, љубави.... сачекај да сазнаш како он воли, па настави да...Управо прима медаљу, на трону је. Само што није... сачекај, још, тренутак...“.

Шта могу кад волим Шекспира и кад му верујем. Онако, слепо, а ипак тако сигурно и непогрешиво.

Остаћу. Сачекаћу. Сачекаћу Шампиона као Миланка, која воли безусловно, нежно, гипко, врело – а која се ипак у давању не расипа. Или да можда променим име? Не знам... Осетићу тренутак. Сачекаћу! А сутра? Сутра нека буде оно што мора бити.

Сутра је нови дан.

Препоручујем: Волите Шекспира.

Не знам како надолазе. Али, надолазе мириси немира, дотичу душу, наду, сан. Надиру, углавном ноћу, када се свежина јастука полако изједначава са топлином образа и када желим да ми све мирише на пролеће.

Будим се и опет осећам мирисе немира. Не знам одакле надиру, али ето, надиру. Запаво, они су и били ту, само сам ја дошла с пута, из болести, заборава.

У праскозорје корачам улицом и бројим кораке. Корачам, по рубу навике, потпуно познатом улицом, која ниоткуда не обећава никакво изненађење и која прима кораке без одјека. Гледам како се небо полако отвара – као плод, који се бистри и који ће сазрети. Примећујем како сунчев сјај улази у боје ствари. Осећам окрепљујући дах јутра. Чујем непознате кораке који ме враћају у стварност. Осећам окрепљујући дах јутра. Отварам дланове и пружам руке небу да испари и последња сенка таме. Застајем. Окрећем се између стабла дрвореда – нико ме не зове, свако жури својим путем. Гледам према ивичњакуни једна кола се не заустављају, људи јуре према лудим сусретима које избегавају у последњем тренутку. Враћам поглед преда се. Ни камен ми не стоји на путу. Ни трава. Све је на пашњаку у Слатини, где је мој пастир, чувао стада оваца. Прелазим погледом по прозорима наоколо – она се отварају, као шкољке износе напоље топле постељине, чупаве главе и трештави звук радија. Али, ми нико са тих веселих прозора не маше, нити намигује. Стојим слеђена на плочнику док се све око мене окреће и одлази. Не преостаје ми ништа друго него да дигнем поглед према опраном јутарњем небу, сбезданежном самоћом; оданде ме дочекује звонки крик оштрокриле птице – ласте.

Али, није ме она зауставила. Знам то и зато не могу

да продужим пут. Да не бих изгледала сумњиво, сулудо и доконо, претварам се да вежем пертлу на ципели. Поново гледам према виоким прозорима. Сада, сасвим неочекивано видим шарене ћилиме, од којих сам у детињству добијала „оспице“, видим стрина Живану у тамној марами, како се јавља сусетки, чујем звук фруле. Дозива ме мој пастир. Осећам мирис тек скуваног млека. Видим црно-косог дечака, како ми маше. Најдражи брат. Мој принц из снова... где ли је? Како да га пронађем?

Док ми од дневне светлости бубре очни капци, пребирам међу прстима послушне пертле и мислим: У ком времену живи? Лежем у једном – будим се у другом; рађам се у једном – умрећу у другом. Зашто сад кад сам се усправила везаних пертли, не постајем свесна каква ме је то невидљива сила зауставила? Или ће само успоме-не из детињства телеграфским жицама, чувати избледеле дечије змајеве и бродове од папира.

Не могу вечито да се претварам. Нисам сулуда, ни докона. Морам да се придигнем и тешим: у које год време живела, детињства пролазе, али игре остају. И док осећам како ме жамор ужурбане улице увлачи у свој вртлог, тражим онај део себе који је навикао да сањари.

Обазриво се успрвљам, у страху и нади, да ће ми онај птичји крик направити рупу на темену. Али, не, то ми само гранчица пролази кроз косу, као умирући дан преко дечије главе. За тренутак хоћу да помислим како не само игре већ и детињство – макар као варљиви остатак змаја на жици – још није неповратно прошло. Хоћу да помислим, макар то био грех, кад одједном видим пред собом цвет. Неприметан, незабораван. Само што се отворио усред шевара олисталог зеленила, гледа ме тврдим погледом и – ја већ знам. Приближавам му лице, скоро затворених очију, као крхкој главици новорођенчета чију паучинасту косу претварам у додирљиве латице познатог

Нисам глумица. Мада, волела бих да јесам. Да сам по професији глумица, а не само „жена“. Сви у публици на премијерној представи, поверовали би да је моје крштено име Миланка. Из искуства знам да веза мушкарца и жене отвара велике наде и очекивања, али да често би-вају жалове и претворе се у своју супротност. Не волим пренемагања у љубави, не волим превише да се надам. Не волим да чекам. Никада и не чекам. Суноврате увек прескачем као патолошко стање. Пратим само праву љубав, која је нека врста афективне опијености или екстазе што клија у понорним дубинама моје свести, која се углавном увек изненада активара. То се дешава, само кад волим – а ја увек волим. Или волим, или не волим...треће не постоји. Заиграју лептирићи у стомаку при првом сусрету, или не заиграју никад. Тако ти је са мном.

Појавим се данас, тачније - Ступим Ја, односно Миланка босонога на сцену, румених образа, рашчупане косе, уздрхталог срца...Јоој, а сцена прелепа. Нигде црних завеса, од којих се и публика најежи... само жуте главе сунцокрета окренуте ка Сунцу и мени. Трчим боса по трави, гледам у даљину и вичем што гласније: „Људи, ја волим. Волим, што умем да волим, што сам вољена, и желим да то поделим са овим ливадским цвећем, са Сунцем, са целим светом... Опростите, знам ја да и ви волите и да сте вољени (само о томе не говорите). Можда вам смета мој продорни глас, али ја данас желим да говорим о љубави, о тренуцима када сам најрањивија, на-сјаблија, подложна свакаким лудостима и изенађујућим одлукама. Јесам интелектуалка, и ако баш хоћете, дама и госпођа, али сам и куварица, кројачица, сликарка, гимнастичарка, мајка, дете које сада трчи по трњу срећно јер

Насмејали су се, јер им се често догађало да у тренутку помисле исто. Кажу да је то знак љубави.

мириса. Приближавам лице сасвим до цвета и гледам га онако као што мислим да он мене гледа. И знам, осећам...

Радује се стрина Живана. Мази ме по коси, љуби цвет. У руци упаљена свећа, а поред ње бело јагње. Из цепа кецеље, даје ми коцку шећера и изрезбарену фрулу. Окреће се сузних очију да пође... Узалуд јој пружам још један цвет... Лагано замиче иза трошне куће. Губе се обриси њеног лика у даљини. Дозивам је, вриштим, али не чујем свој глас.

Остајем на плочнику сама. У руци коцкица шећера и очева фрула. Поново надиру мириси немира. – и никад не знам како ни одакле долазе. Долазе и одлазе, падају и губе се. Као свици, жмиркави а слепи. Знам, ако их одмах не ухватим касније ништа неће вратити сећање на њих, нити ћу схватити тренутак доживљаја.

Кад бих бар могла да будем лептир. Можда бих схватила тренутак и чежњу за трајношћу – сигурно зато што ми није својствена.

тудио се да буде усправан и намргођен. Деца су волела да иду за њим и да му добацују, али кад би окренуо према њима препознатљиво мргодно лице, она би се разбежала. Старац би само одмахнуо главом и доброћудно се насмешио.

Дуго је гледала сенку и осмех јој се полако брисао са усана. Није имала снаге да скрене поглед, док је дрхтај невидљиве зачуђености помиловао њене топле образе. Заволела је ту безначајну сенку према којој је осетила необјашњиву приврженост, налазећи се тако одсутно сама са њом на белој површини зида. Осетила се одсеченом од свега, чудновато ослобођена од своје властите тежине. Као да је пресушивао извор сећања.

Тренутак касније чула је кораке и брзо затворила очи. Нека мисли да још спава. Сео је у фотељу и почео да листа новине. Имала је утисак да се дешава нешто чудно, нешто неразумљиво и нејасно. Зашто није хтела да га погледа? Зашто су јој биле забавније слике на зиду? Покушавала је да нађе узрок оваквом расположењу и пошто није успела, убедила је себе да разлог и не постоји. Још увек обузета оним осећањем лишености властите тежине, имала је утисак да ју је он чврсто сковао у својим зеницама. Не постоји ни сувишна ни случајна присутност. Зашто се она онда налази у овој удобној и уредној соби и лежи погледом зароњеним у зид са сенкама. Прожета нејасним и непознатим болом, пожелела је да јаукне. Уместо тога, све је полако прошло и почела је да се осећа пријатно, мислећи на високог, вредног, доброг и лепог човека који је седео у њеној близини. Осетила се постиђеном, због свог понашања.

Задрхта, скочи са кревета и загрли га. Управо када га је питала – да ли се даје неки добар филм, он је истовремено с њом рекао:

- Како би било да одемо у биоскоп?

мирну у сну. Осећања су се смиривала и постала топла и радосна. Добра је и драга, каква је била у првим данима познанства. Није је могао упоредити ни са једном женом, које су прошле кроз његов живот. Ниједна јој није била равна. Осети се постиђеним што је посумњао да је дошла из неких других разлога.

-Будан си, толико ти је лепо да лежиш и одмараш поред мене? , питала је насмејана, иако се тек пробудила.

Пришао је и заштитнички је загрлио, Никад је нећу пустити да нестане из мог живота. Ово поподне је само наше. И управо када је предложио да пођу у биоскоп, она је већ питала:

-Даје ли се неки добар филм?

Насмејали су се, јер се често дешавало да исто помисле. Кажу да је то знак љубави.

Сенке које су укочено стајале на зиду, нагло су се покренуле. Не окрећући се, схватила је да се он завлачи испод завесе и да широким раменима испуњава читав простор.

-Страшно дува. Осушиће кровове и улице, чула је његов глас.

Поглед јој лагано одлута до њега, преко страна отворених новина и врати се на зид. Смањењем светлости, сенке су постале мање, разливале су се у неодређене обресе, добијале облике предмета, па чак и живих бића. Једна од сенки на њу је оставила посебан утисак. На горњем делу надута, идући наниже, постајала је смешно танка. Једва приметно се насмеја, када та смешна сенка поче да јој личи на старца пензионера, који је живео у њиховој улици, док је била дете. Увек је држао руке на леђима и

Између две куће протиче моја крв, живот у коме сам све имала и немала. Имала сам осмехе, оне праве што су ми лице умивали долазећи право из срца. Спавајући на меканим шареним кецељама и топлим миришљавим грудима, била сам заштићена од свих невоља. Две жене крстиле су зору добротом, искреношћу и црним праменовима моје косе, да би ми сваки дан био сунчан и сјајан. Мајка, је од татиних кошуља кројила пелене, штрикала бенкице и панталоне, дојила ме слабирим млеком и Дајка чији ме мирис успављивао и бранила од осица.

Када се моја мајка, Гинино сироче, сада удата жена са двоје деце, вратила да живи у очеву кућу, где је одрасла, прва ме је у наручје примила баба Вукосава, Дајкина мајка. Имала сам три месеца, а брат Зоран две године. У кући се зачуо усклик:

-Јао, дошли сте ми! Гино, Срдане устаните. Ваше сироче је ту, неће бити пуста кућа! Ту су и дечица. Муж јој је леп и вредан. А она, само да је видите – лепотица, сиромашна али вредна. Видите ли, како вешто брине о деци. Говори нам да ће у својој кући живети са породицом.

-Добро нам дошла. Ниси више сеоско сироче и никада нећеш бити, док смо ми живи. Оживеће Гинина кућа. Гино, Гино, када би могла да видиш твоје сироче!, радовале су се Дајка и баба Вукосава.

Чика Љубиша је донео мали сто и две столице а Дајка је донела брашно, кромпир, лук и млеко. Дајка је одмах пригрлила мене.

-Ето, мени моје девојчице. Доносићу ти сваког јутра млеко – мораш да порастеш, мила моја. Појешћу ти те буцмасте обрашћуће. Бебице моја, знаш, ја имам синове: Драгослава и Мирослава. Волеће те пуно. Не брини ти

ништа, Мрвице.

Увече је стигао тата. Радовао се што коначно живимо у својој кући. Купио је потребне ствари. Нови живот је почео. Било је некад јако тешко. Ипак су ускоро успели све тешкоће да преброде.

Увек сам била најзаштићенија у Дајкином крилу. Волела је да будем стално поред ње. Разговарала би са многим понашајући се као да разговара са одраслом особом. Остали су били на њиви, или су се бавили неким другим пословима. Најпре је кувала ручак за надничаре, који смо обе носиле на њиву. Никада нисам сазнала, како је успевла да велику корпу носи једном руком, а другом држи моју ручицу.

Често смо одлазиле и у виноград, наше омиљено место. Ту смо чувале тајне о лечењу изгребаних колена, изгубљеним кликерима, поцепаним чарапама развезаним машнама, уплитању косе. Никад није болело кад Дајка чешља дугу косу и никад нисам помишљала на шишање. Заједно смо ломиле заперке винове лозе. Био је то тако леп виноград, да сам мислила да лепшег места на свету нема. Најсрећнији тренуци детињства, остали су ми између чокота разних врста грожђа.

Право славље у мојој души било је кад смо спремале колаче од јаја шећера, ораха, млека, са ванилиним шећером и прашком за пециво. То кући нисам могла са мамом. Нисмо имали. Није смело да се деси да нешто падне на под, пролијем или погрешно урадим. Код Дајке се дешавало да случајно оборим шољу шећера, откотрљају се јаја и разбију, брашно проспем свуда по поду. Дајка се не љути, чак се и осмехне:

-Полако душо! Ништа се не плаши, има свега још.

-Пробај, ванилице су баш лепо печене! Ево, сада ће и салчићи стићи. Мирослав их много воли. Вечерас ћемо штрудлу и крофне правити за Драгослава. Спремила сам

САМО ЈЕДНО ЛЕТЊЕ ПОПОДНЕ

Ветар је изненада почео да дува. Стајао је мало нагнут поред прозора и гледао како брише воду са немирних површина кровова. Једна безначајна, неизговорена реченица заигра му у глави: он ће их потпуно осушити, мислио је слушајући хујање ветра, покрај чврсто затвореног прозора. Стајао је још неколико минута са ово неколико бесмислених речи у мислима, осећао необјашњиву приврженост пријатно осећање у грудима. Као да је одсечен од света, ослобођен своје властите тежине, свестан да је то незгодно до бола. Тренутно осећање, причињавало му је задовољство, неухватљиво падање на провидне дланове обећавало је мир и пријатно поподне.

Расположен, сео је у удобну фотељу и посматрао жену на кревету – неочекивану и изненадну радост. Погледом је пратио линију њеног тела од ногу навише, све до врата и јастука под којим је сакрила главу. Неколико црних праменова, несташно су падали на бело платно. Чекала је да буде помилована, мислио је. Хтео је да је додирне, али је нагло повукао руку. Бацила је јастук са лица. Смешила се у сну загонетно али тајанствено. Није имала ону класичну лепоту жене, али осмех и детињи покрети чинили су је лепом. Синоћ је истовремено плакала и смејала се љубећи му очи. Додиривала га је ненаметљиво, али руке су палиле кожу видно неспретно, плашљиво и нежно. Појавила се као „гром из ведре неба“. Хоће ли тако и отићи? Боље је да оде. Пореметила је његов мир, можда не намерно, али урадила је баш то. Све је ово случајно, као што човек стоји поред прозора и посматра кишу. Али, ако је случајни, безначајан сусрет, зашто има потребу да гласно јукне, натеран неким непознатим болом? Полако све је прошло и поново погледа жену не-

Испод дуге косе, коју је несташно мрсио ветар, угледао је њене очи. Бистре и благе. Очи много говоре, а он је волео да чита погледе непознатих особа.

-Ово је ваша другарица?

-Да. То је Тајница, одговорила је Соња.

-Хрватица? Ради као секретарица?

-Не, Српкиња је. Заједно смо овде. Дружимо се дуго али је она увек некако тајанствена. Зовемо је Тајна, када јој тепамо онда је Тајница, објашњавала је Соња.

Милена није слушала њихов разговор. Речи се могу просипати пред свима. Тајне се не изговарају. Кажу ли се, престаје моћ осећаја и разговор две душе. Само једна особа може разумети њену тишину, без речи.

Ако је судбина, отплесаће заједно давно започети танго, до краја. Стари снови и уздаси, дрхтаће само у изгубљеним годинама. Можда није свима тако суђено, али њима јесте.

и теби пун тањир. Полако однеси кући, да ти не испадну. Не дирај ништа уз пут. Знам те ја, насмејала се. Видимо се сутра, љуби Дајка.

-Сутрадан се нисмо виделе. Седела сам сама на степенику и плакала. Из суседног дворишта чули су се Дајкини јауци. Разумела само да нема више Драгослава, њеног првенца. Погинуо је у саобраћајној несрећи. Нисам могла да верујем. Зар тек тако, може да нестане младић, који је волео да ме баца високо изнад главе и онда хвата рукама? Чупкао ме за косу, и скоро никад нисам прошла без знака да ме воли - чврге, али оне мале, нежне. Не сећам се ничега више у вези те несреће, која је задесила мој други дом. Мирослав се вратио из Новог Сада. Дајка је била често уплакана, док су остали своју тугу носили у срцу. Црна тишина годинама није излазила из њиховог дворишта. Тако је било у целом комшилуку. Ходала сам на прстима, да не бих нарушила привидни мир, иако смо сви удисали немир.

Увек сам дуго стајала на раскрсници и гледала велику кућу са пространим двориштем. Цвет са птицом је напустио Дајку. Због његовог одласка ишчилила је радост и хармонија моје друге породице.

Дајка је у тајности, чекајући ни сама не знајући шта, везивала чворове на марамици. Мирослав их је развезивао, али се један неприметно урезао у њено срце. Великом храброшћу и љубављу према свима нама, успела је да поново оживи светлост у нашим животима. Примећивала сам забринути осмех, док ми је цртала клизачицу на леду, кућног љубимца, дрвеће и све оно што су од нас у школи тражили.

-Ти ћеш бити стјуардеса, не мораш баш све да знаш, нежно ме је тешила.

Нисам постала стјуардеса, због потребне висине, нити обилазила свет, како смо заједно маштале. Постала

сам писац и тако сам се маштом винула у висину.

Једне ноћи, док сам сањала месечеве странице, Дајка је отишла ношена небеским ветровима. У мојој души завладала је пустош. Нисам имала довољно суза да исплачем свој бол.

Наше разговоре и смех чувају зидови куће, која и данас топлином дише. Увек застанем пред капијом и замислим како јој даривам црвену ружу. Извиру из сећања минуне године. Отварају се стара пролећа и мирише зрела крушка, крај ограда.

Дозивам Мирослава, да завири у ову причу. Желим да ми помогне у склапању мозаика детињства. Једино он то може. Само њему верујем.

Слутим да се Дајка ведро огледа у нашим очима, као у молитвеном огледалу.

бројала дане.

Нећу пасти, нити одустати. Могу се смејати када највише боли, прећутати те свима. Умем ја бити срећна. Научићу те да читаш измаглицу у мојим очима. Нећеш остати само сан и пука жеља. Сазнаћеш какве су све кише квасиле моју душу. Остани далеко, али разумећеш зашто ми твој загрљај још у срцу титра. Знаћеш зашто један црни чуперак дајем само теби и никоме више. Свој живот цртам и бојим бојама снова, сама.

Има још доста дана. Ако си судбина, десићеш се поново!

Милена се одједном тргла из размишљања. Чула је бучно комешање поред себе. Соња и Весна скакутале су весело по песку.

-Брже спавалице, „Чича Глиша“ на видику...идемо да осматрамо околину, рекла је Соња, намигнувши Весни.

-Соња, не изазивај. Он је рођен за мене.

-Види ти ње. Откуда идеја да је баш за тебе...

-Сигурна сам. Носи број ципела 45. Кладим се у сладолед. По висини, једино ми он одговара. Зато, памет у главу... не дирај моје. Па ми смо „три мускетара“. Од овог пикавца се не плашим. Тек метар и жилет, смејала се Весна.

Брзо су стигле до бродића. Пажљиво су се попеле на палубу. Када су запловили бучним таласима, Милена је затражила двоглед и посматрала далеке стене и друге плаже. Весна је језик везала у чвор, а Жељко „чича Глиша“, сео је на клупу до Соње.

-Да се упознамо. Ја сам..

-Драго ми је. Моје име је Весна, прекинула га је Соња.

-Ја сам Соња, кроз смех је рекла Весна.

Погледао је у Милену. Она је пажљиво осматрала околину, показујући прстом стене, једној девојчици.

места, одакле су одлетела. Излазила је понекад у нови дан са срцем на длану, али узалуд! Увек се враћала са добро познатим откуцајима.

„Има дана. Ако си судбина, десићеш се опет“, шаптала је, као да је поред ње и да чује сваку њену реч, разуме сваку мисао. „Ти си ми показао, када престаје детињство. Оног тренутка када се први пут заљубиш, када играчке спакујеш у шарену кутију и проследиш млађим генерацијама на чување“. Тај тренутак је мој путоказ.

Ту је граница човека и детета. Признајем, понекад купујем лажни сјај данашњице и поштујем правила свакодневнице. Признајем све. Али, не одустајем од оне девојчице у мени чије си шишке љубио и несташно мрсио косу. Слутим, срешћемо се! Нисам ти говорила о збуњености срца. Никада ти нисам показала страх од олуја твојих нежних руку, и жудних снова које си сејао у мени. Сумњам да би се ишта променило и да јесам. Питам се, како, не осећаш, не знаш? Да ли је могуће да све са моје стране изгледа другачије, да не видимо исту стварност? Зар не осећаш да ову девојчицу у мени треба да засмејеш, онако како само ти умеш, да је заштитиш од целог света, ако затреба? Дођи и кажи ми ако волим, јесам ли одрасла? Покажи ми сада ту границу одрастања, која ће одредити где припадам. Имам ли право на избор? Имам! Храбра сам, понекад дрска, али сада ја бирам. Изабрала сам тебе. Хоћу да седнем на љуљашку, и ти ћеш бити тај који ће ме заљубљати да ногама додирнем облаке, дочекати када скочим, ухватити ме за руку и са мношћом чекати ново сутра.

Смеш ли ти да бираш? Не разумем страх, када бираш једно, а желиш друго. Никад нећу сликати живот таквим одлукама. Ти можда баш то радиш, или је све било лаж. Ни једну реч ниси послао на моју адресу, а могао си. Однео си загрљаје, што су ми се гнездили у срцу, сва јутра пробуђена у твојем погледу, мирисе по којима сам

ЦВЕТА ДРЕН

Ево ме, у нашој долини. Никада нисам говорила о нашим разговорима, нити размишљала да ми је потребно само једно преподневно путовање, да бих стигла до ње. Нисам имала могућност за то, а ипак – толико је све једноставно. Одједном је све постало лако. Све се лако решава, кад се мора. Ти знаш да сам морала, јер то је твоја жеља, оче. Ти си то од мене тражио.

Рекао си да за човека увек постоји само један дом, река, долина, брдо, шума; само један камен и само једна бол. Све друго што сусрећемо после упоређујемо са оним, јединим у нама: све долине и све болове. То је било и твоје, знам.

Често си говорио о стази где ћемо заједно брати кукурек и бело цвеће. Узећемо грану расцветалих дренова, жутих од безбројних ситних бобичавих цветића, као да су са њима на земљу крочили први сунчеви зраци лета, коме овде треба дуго времена да наступи. Нећемо ломити лескове младице, са набубрелим смешним облицима цветова, пуним мириса зеленила. Корачаћемо тихо, заклоњени иза грмова, према старим местима, по познатим вировима, да пронађемо оне велике пастрмке које је чича Горча помињао. Знаш, да је он увек све знао. По њему, пастрмке су увек иза неког камена, у средини брзака и напуштају своје прозирно лебдење само због једног муњевитог скока и док трепнеш врате се опет на своје место са ловом у устима. Видети њих је иста срећа, као и наћи детелину са четири листа...

Сећаш ли се оног поподнева када смо потрбушке били испружени на ситној тек изниклој трави на ливадама? Тражио си детелину са четири листа. Увек си је налазио и срећан држао међу прстима. Стварно си био веома

срећан човек, оче. Бар по томе како си проналазио четворолисну детелину. Увек си био насмејан и мени није преостајало ништа друго него да се и ја смејем и радујем са тобом у исто време. Нисам дозвољавала да видиш како гутам сузе, од задовољства што имам тако срећног оца, чија је срећа била толико мала и обична а састојала се од маме, брата, мене и листића детелине.

Не могу ни за корак да се одвојим од твог корака. Знам, да и ти сада невидљив, погурен кришом корачаш иза мене. Само не видиш каква је наша долина. Желиш ли да ти причам о њој, оче? О долини...

Знам, да желиш. Иста је, оче. Потпуно иста онаква каква смо је задњи пут видели и како си је ти често замишљао, а ниси хтео да нам говориш. Зато, сада причам и само да знаш, кад једном одеш и после се вратиш, више ништа није исто. Ретко се догађа да буде исто, као сада. Ниси се често враћао из света у њу, али данас је иста, као кад си желео да побегнеш од старости и пожелиш поново да се родиш, да удишеш опори и горки ваздух, да је волиш, тонеш у чистоту зрака, који може да буде само њен.

Сунце греје изнад ње саме, као да греје само за њу, просипа се иза сенке, као да и оно жели да остане што дуже у овим луговима, у овим честарима. Понекад на оним брдима сунце постаје црвено, и настаје неко чудно преливање црвеног, топлог и мрког неба. Говорио си да на тај начин шума избацује из себе мразеве зиме. А земља? Земља је родна. Чича Горча каже да ако у њу забодеш руку, она брзо набубри и почиње да ниче. Веровала сам му. Ту су љубичице, коприве, мајчина душица, висibaba, кукурек, јаглике. Сећам се једном је стрина правила венчиће за Ускрс. Највише волим оно што није цвет, већ велико полегло изнад ледине, наборано црвенкастозелено лишће, широко и мекано.

Причаћу ти сада мало о младим храстовима. Успе-

Девојке су седеле на врелом песку испод сунцобрана и радознало гледале према мору. Весна и Соња, смејући се, причале су о Жељку – чича Глиши, капетану туристичког бродића. Милена се померила, како би јој тело хватало последње трептаје сунца. Волела је сунце, мада су је његови зраци издали безброј пута. Затворила је очи и уживала у топлини воде, која јој запљускивала стопала. Волела је да се препусти тајним мислима и сањањењу.

Мали шатор испод високог бора, музика, мирис зелених трава и стисак чврсте руке. Насупрот жељи, обузимали су је оклевања и страх. Никад их није превазишла у потпуности. Бол упорно жига. Премостиће она и то. Препустиће се бујици топле кише и несташном ветру, упркос бајци у којој су патуљци посипали путеве шареним бомбонама. Сви су били погрешни. Патуљци су га одвели једним од тих путева, али ти исти патуљци ће му показати пут да се врати. Знала је да ће када једном отвори очи, он бити ту. Лако је са њом заплесао животни танго, украо срце и отишао. Оставио је тешке тренутке. Ипак их је Милена миловала, што је тише и нежније могла. Уверена је у велику тежину разлога његовог одласка. Огрнута густом мрежом вере, била је заштићена од јаких искушења. Уплела се у његове руке, очи, корак. Чудна је ствар то њено лудо срце. Није оно играчка. Не иде са њим, како би желела. Оно ради неким својим посебним механизмом. Покреће га плава боја очију, његов осмех, душа. Могла га је ставити на длан и нудити свима. Нажалост, не вреди. Написало је себи песму о чежњивом погледу, сузи, слутњи да ће давно изгубљена крила, негде далеко „иза седам мора, иза седам гора“, пронаћи пут до

тајни, делили су све: радости, туге, сузе, слаткише, несташлуке... Све је било заједничко. И овај немир због одласка младића у кога се заљубила, без објашњења, покушавали су заједно да угасе. Она је тражила само одговор на питање: Зашто? Када би знала одговор, била би мирнија. Чинио је све што је могао. Распитивао се код другова, међутим, нико ништа није знао о високом, црном младићу са плавим очима. Мора га заборавити. Он ће јој помоћи. Биће тешко, јер је тврдоглава. Водиће је сутра на пецање да се мало опусти. Воли пецање, а сваку упецану рибу, враћа у воду. Смешна је и неуморна у мушким играма и спортовима, али успела је да нађе пут до његовог срца, ту се угнездила и стално кљуца. Једина сестра, која се издваја од других, лудим бубицама настањеним у њеној глави.

После концерта дуго су разговарали. Плакала је и понављала исту причу. Све што је предлагао, било је узалудно. Он или ниједан. Одустао је од убеђивања. Седели су на камену држећи се за руке. Нежно је уштиную, од суза мокри образ. Био је то прећутни договор да је она у праву.

-За сада нека буде како ти кажеш. Видећемо шта ће се десити. Не знам више шта да радим са тобом. Можда се некад и сретнете. Онда ће ти све објаснити. Буди стрпљива. Разболећеш се. Ко ће га онда тражити!? Ја, то сигурно нећу.

-Не брини. Само да знаш никад нећу одустати. Мој тата каже да нису најпапетнији, најмудрији они који су успели, већ они који нису одустајали. Нећемо бити вољени, ако не улемо да волимо, и нисмо стрпљиви. Стрпљива сам. Улем да волим. Тим умећем затворићу пукотину у души; на радост да се више не отвори, или на несрећу, да се продуби још више.

ла сам данас да ухватим онај трен који ми је до сада увек бежао, искрадао се и бивао невиђен. Преко целе зиме задржавају суво лишће, а онда одједном преко ноћи постаје зелено. Одмах сам приметила ту промену. Сутра би било касно, а јуче – рано.

Расту под Сунцем, пуцају млади храстови, и помаљају навише оне своје дебеле, још не зелене, више љубичасте, мутне, неочврсле младице, а развигорац у њима, као да плеше. Топло ми шета по лицу, претражује, и тражи оно што се разлистало у твоје црте на мом лицу. Шета и по буквама; а око њих, као неки ореол око њихових круна, има нечег мутнозеленог.

А тек да можеш да видиш јаворе. Њих не можеш никад заборавити. Увек ћеш их замишљати. Има их много, то знаш.

У шипражју ситне животиње, беже од воде. Крај реке сам. Живља је данас, бржа и чистија него иначе. Да нам је река била ближа, можда се не би ни догодило, све овако брзо. Али, догодило се. Није нам била близу. Уосталом, свима се до једном догоди. Догодио се! Ох зар се стварно догодило?

Не, нећу да плачем! Обећала сам ти. Ако плачем, нећу моћи да ти причам. Не желим да плачем. Желим да причам:

Сигурно ме видиш. На мосту сам. Крај моста, стари млин. Гледам у реку. Нема риба. Чича Горча опет вара, та његова тајанствена и шаљива причања, чинила су ми се стварним. Нема пастрмки, и великих риба, које пушком лови.

Спавај, оче. Опрости, нисам хтела да плачем. Нисам хтела, никако нисам хтела, али сузе ме изненадише...

Знам, опростићеш ми што не могу више да ти причам.

Могу само да ти одломим један прут младог дрена,

посут оним нашим живим, златно расцветалим, правим жељама. Једино су оне искрене и праве.

Чујеш ли птицу ? Пева: „Цвета дрен – цвета дрен“.

-Никад га нећу заборавити. Зоки, тешко ми је. Не могу више да се претварам да сам срећна.

-Можеш! Само, не знаш да можеш, покушавао је да буде духовит. Зашто се претвараш? Нормално је да се заљубиш. Ко још није заборавио прву љубав?

-Ниси ти! Весна?

-Ућути. Како нисам? Постајеш досадна. Знаш да не волим намрштено лице и плачљиве очи. Идемо на концерт Здравка Чолића. Ти га толико волиш „Главо луда“! Разговараћемо после концерта. Важи?

-Важи, тихо је одговорила.

На концерту у препуној пожаревачкој хали спортова, било је претопло. Милена је и даље дрхтала. Никако да се ослободи хладноће. Осмех при сусрету са пријатељима био је намештен и леден. Хтела је да побегне од свега, да бекство личи на праву љубавну мелодраму. Главну улогу имала би она. Побегла би на први облак и пажљиво посматрала шта се на земљи дешава. Можда би видела, „господина несталог“. Ако је насмејан, задовољан и срећан, наставила би да учи како би остварила већ постављене животне циљеве. Али, ако му поглед лута и плаве зенице замућене, потрчала би и загрлила га. Наслонила би главу на његове груди, а он би јој љубио немирне шишке и врх носа. Тако ће написати крај, давно започете приче. Из невидљивих мрачних дубина, чула је глас Здравка Чолића, али радости што га уживо види, није било. „Главо луда“... певала је са Здравком публика, топили су се аплаузи са његовим гласом. Милена је лутала, само себи знаним лавиринтима, седећи мирно, као да седи на обали Млаве, и баца каменчиће у модроплаве таласе.

-Престани, молим те. Причаћемо вечерас. Хајде, љуби брат, осмехни се, шапнуо је Зоран – Џони.

Нико други није знао шта се дешава. Нису имали

закључио да нешто није у реду.

„Никад није била оваква“. Дуго се већ чудно понаша. Раније није могла да ћути пет минута. Где је нестала њена брбљивост и осмех? Нема оне несташне борбене девојчице, са жељом да увек буде у праву. Сигурно има неки проблем. Ћути, не говори, али огрнута је велом забринутости. Покушава да се избори са неким проблемом. Не! Наша маза то не може сама. Инати се још увек, али није то – то. Бледа је, уморна, очи јој дишу тугом. Сигуран сам и да плаче, када је сама, размишљао је.

-Изгледаш лоше. Боли ли те нешто.

-Не боли ме ништа. Зашто изгледам лоше? Изгледам ли лошије од вас двојице? Погледајте се у огледало. Као да сте покисли, а идете на концерт Здравка Чолића. У реду, знам, идете због мене, али скините те глупе гримасе са лица, рекла је пркосним гласом.

Нису имали глупи израз лица. Напротив, били су лепо и високи, обојица са црном косом и тамним очима. У једној расправи, рекла им је да су ружни, јер немају плаве очи, а у себи је мислила да су најлепши на свету. Упорно је тврдила да су младићи са црном косом и плавим очима најлепши. Претпостављали су да се заљубила, или прича из ината, тек онако да би се на свој начин забављала. Неважно је о томе размишљати. Плаве очи и тачка. Прихватили су то.

-Не глупарај се! Другачија си ових дана. Данима си тужна?

Као и увек, погодио је у центар дешавања. Ућутала је и наставила бржим кораком. Из даљине чула је зов плавих зеница. Осећала је да су тугом замућене. Ако би их дотакла уснама, онако стидљиво и плашљиво, можда би се разбистриле и добиле нежну боју неба.

-Мислиш на њега? Пусти, заборавићеш, шапнуо је други Зоран, да га не чује први.

САМО ДА БРАЋА СЛУШАЈУ МОЈУ ПЕСМУ

Знаш ли, брате Стеване, где сам чувала слатке жеље детињства, оне мале, оне сасвим довољне за осмех. Знаш ли да су ми мапе бајке, да још увек причам са звездама и да не уем да одрастем? И маштам. Увек маштам.

Понекад закључам срце, отресем снове са трепавица и дрско закорачим у нови дан. Нека друга ја, која гласно виче, блефира, прећути, добија, побеђује, али кад остане сама, губи – увек губи. Онда пожелим да полетим високо, а ипак останем ту, где тихо капље очева љубав. Надала сам се, проћи ће ова чежња да се нађем са својима, са стричевима, браћом, сестрама... Не пролази. Девојчица ми пред очима слика игру светла, и показује сенке тишине, неким звуцима, који допиру од некуд далеко.

Некад кораци, никуд не стигну. Неки се уздаси никада не испусте. Неке се судбине никад не остваре. Моји кораци су стигли, уздах је протресао тело, а судбина се делимично остварила. Опет игра. Није онако, како сам годинама сањарила и маштала...

Врачар – 27. Фебруар 2015. године. После свечаности, поводом Дана Народне библиотеке Србије и Националног дана књиге, радости због сусрета са драгим колегама и пријатељима, немир ми се утњездио у душу. Поглед - чврсто уперен у правцу Клиничког центра. Тамо ме чека један загрљај, топао, нежан, братски, толико јак и постојан, као у мојим сновима. Бојим се, пући ће ми сан. Однеће га београдске улице. Нећу то дозволити. Нећу, као Пепељуга, данас изгубити своју ципелицу.

Пулмологија – соба број 57. Брзо сам ходала, плашећи се да окована стрепњом не стигнем на време. Касно су ми рекли да је болестан. Није га заобишла ова данашња „модерна“ болест. Али, можда и није све тако црно. Мора

да оздрави. Па зар он није један од Стојановића? Како би било лепо да сретнем и Зорана. Њега највише волим, не знам зашто, али тако је. Знам га са фотографије, редовно чујем његов глас... црнокоси младић се давно, можда нехотице сакрио у моје срце и ту остао заувек. Можда зато што ме именом и презименом подсећа на рођеног брата. Можда и није зато, али, то и није тако важно. Важно је да је ту. Стевана нисам никад видела. Покушавала сам у мислима да дочарам његов лик... никад ми није успело. Данас ћу то учинити. Видећу га макар на трен. Само да знам како ми брат од стрица изгледа, да чујем његов глас...

Нисам волела болничке ходнике. Никад. Поготову после неизбежног, болног искуства. Међутим, сада нисам ни приметила како сам стигла до собе број 57. али, је зато никад нећу заборавити. У њој неколико кревета. Поглед ми се заковао за лице у првом кревету. Пришла сам дрхтећи и једва изустила: „Добар дан“. Јасно сам чула отпоздрав, спојени мушки и женски глас. Стеванова жена је седела у дну кревета. Била сам очи у очи са Стеваном, видела сам га. Нико ми не може рећи да није истина, видела сам радост у тим поспаним очима и широк осмех на модрим уснама.

„Како сте?“, упитала сам покушавајући да будем весела.

„Добро је, добро. Ништа ме не боли. Не знам зашто сам још увек овде. Оперисали су ме. Ево види...“ подизао је главу и показивао место где је имао ожиљак.

Осетила сам на руци топао додир. Спустила сам поглед и видела да ме држи за руку. Гледао ме је нетремиче дубоко у очи и смешио се. Збунила сам се и то не мало, али осмех ми је остао на лицу. Зар поред болесника треба бити тужан и показати немоћ?. Не, никад. Не, код њега, као ни код мог оца!

Жена је обишла кревет и стала преко пута мене,

ПУКОТИНА

Ослободила се најзад оног стања када је имала осећај да нешто слично намазаној четки брише у њој сваку мисао, сваки покушај мишљења. Нижу се слике уобичајеним редом, као некада. Ништа се није догодило и неће. Тек сада јој је јасан положај у коме се налази. Њену одлуку не може ништа и нико да промени. Дуго је размишљала. Прича добија облик у речима, не као до сада у сликама. Нема више очекивања. Када поново наиђе то осећање, све ће бити готово. Рекла је: Све ће бити готово? Да! То је најтачнији израз, који се сам од себе наметнуо. Све је већ било готово и пре него што је почело.

Завршило се давних осамдесетих година. Одмах после матуре престао је да долази у Дом горана. Није га било испред биоскопа „Морава“, крај семафора у центру града, на капији Економске школе. До школског распуста, веровала је да светом влада закон љубави. Тешки су били сунчеви зраци за њена нејака рамена. Душа јој је нагло захладна, у знак одбране од свих дешавања. У наивном срцу почела је права зимска лапавица. Такву лапавицу, Милена није никад осетила. Била је толико густа и тамна. Морала до бола да напрегне очи, како би видела браћу, неколико метара испред себе. Изненада је почео да дува ветар. Огромном снагом заплјускивао је леденим капима тамну косу и ледио крв у венама, а био је летње топло вече. Сумрак је бацао своје мреже, али и даље је било топло. Ходала је незаинтересовано између два брата – два Зорана – Гаје и Џонија. Соколови који су је штитили од свега, својим чврстим крилима. Сада су јој потребни више него икада. Гаја увек нешто гунђа, не трпи женско друштво у друштву, игри, фудбалу, на концертима, па била у питању и рођена сестра. Ипак, пажљиво ју је данима посматрао и

го сада. Ту су преда мном и иза мене, са мном и у мени. А ти, што си нестао тако брзо, као што си се појавио, знаш ли да те тражим? Тражим те у уџбеницима, у заседама ветра, у оковима зиме, у несхваћеном стику хоризонта пред залазак, у несхваћеној чежњи између прошлих и будућих дана. Тражим те усред поља, у струку кисељака, у раседланим вечерима проведеним на нашој клупи у парку, међу воћкама, у игли која је зашила укус првог пољупца. Знам да си ту негде...можда у несавршеном страху звезде која пада, а не може ништа да дотакне у простору. Тражим те у свему и свачему. Лутајући тако између ватре и воде, знам да бих могла да те сретнем ал' не и да те нађем. Знаш ли да у мени заједно спавају ватра и вода. Душа ми је зато испијена, али сам још на зиду који се око мене окреће. Немој да се кријеш ватре срца, неће ти узети очи и лице. Само ће те волети. Види, наше сенке плешу на великом подијуму. Свечаност на коју нисмо позвани, још траје...", делила је мисли Милена са брезом.

„Школа!? Идем. Питаћу професорку Веру или професора Луку, да ли ватра зна ко би је споменуо без пепела и да ли пепео зна за успомене без ватре. Они сигурно знају...", гласно је изговорила.

Устала је загладила мокру косу и кренула одлучно према излазу из парка у коме је скривала успомене.

упитно га погледавши.

„Стево, знаш ли с ким разговараш, познајеш ли је?, питала је дрхтавим гласом.

„Наравно да знам“. То је Денетова ћерка – Зорица“, радосно је одговорио.

А из моје душе крик: „Бато, познао си ме“. Нисам могла да верујем.

„Како те ни бих познао Зорице, личиш на Денета.“, одговорио је и испружио руку.

Хвала ти Боже. Коначно сам се нашла у загрљају брата. Љубила сам му образе и миловала очи. Можда ми се учинило, а можда и није – видела сам сузе у његовим очима. Потом смо причали о тати, кога су сви у селу звали Дене, иако му је име Андреја, о селу Слатина крај Лесковца, о реци која протиче кроз село. Рекао ми је, да ме је последњи пут видео, када сам имала девет година, да памти розе јакницу коју сам тада носила, да имају слику са мном из тог времена и да су је често гледали.

Причу је прекинула сервирка, доневши ручак. Рекла сам му да је најслађе јести из сестрине руке. Хранила сам га, с љубављу. Одакле ми толико снаге да будем насмејана? Очева крв, судбина... не знам, а то више и није важно. Важно је да смо се срили, да смо разменили погледе, да сам бар на трен осетила љубав брата, кога први пут видим и кога ћу убудуће, надам се често виђати. Оздравље он. Знам, мора оздравити.

Зар сада када смо се први пут срили да ме напусти? Не, не може то тако...неће...

Морала сам да кренем. Било ми је заиста тешко да се одвојим од њега. Можда сам слутила у подсвести да је то наш први и последњи састанак.

Вече...5.март. Седим са мајком и разговарам. Хиљадити пут препричавам сусрет са Стеваном...још увек у неверици да ме је познао, грлио, држао у наручју...

Рески звук телефона, прекида наш разговор...
„Зорице, Славка је овде“, чујем глас снајке.
„Бата, како је?“ упитала сам, радосна, што се снајка јавља.

„Нема Бате....отишао је, данас у три поподне“... једва је изговорила.

Мук. Осећам како ми срце окива лед. Зашто, Боже, опет, крв моје крви? У срцу гавран летопис предака пише. У сузи, кратка радост догорева.

Ништа друго желела нисам. Само да браћа слушају моју песму, и да ме истински воле.

питала и нико ништа не зна. Немогуће. Ти си им забрањено. Хоћу још само једном да га видим, морам нешто да му кажем, разумеш ли. Једноставно је. Морам!“, Милена је кроз плач говорила све гласније.

„Ућути! Доста је било. Одлази у школу. Обећао сам да ћу се распитати. И моје ћерке су понекад неподношљиве, али ти... ти... ти си гора од њих, обриши сузе. Деца се заљубила. Прво школа, посао, па тек онда љубав. Како бих те сада изударао. Дошла си првим аутобусом из села, да би ми овде досађивала и причала о момку. Ти знаш шта је љубав?! Да дотични господин бар мало мисли на тебе, потражио би он тебе. Сачекао би те испред школе, навратио увече на наше састанке. Написао би ти писмо. Добро, добро, у реду је. Не плачи...можда ће доћи. А сада у школу – бриши, и немој вечерас да касниш на састанак, као обично. Води рачуна како се понашаш. Како ћу се појавити пред твојим родитељима, ако направиш неку глупост?“, говорио је гласом у коме су се преплитале љутња и забринутост.

Погнуте главе, Милена је потрчала. Чврсто је стегла војничку торбицу у којој је носила књиге. Плакала је. Одједном се зауставила, погледала у небо.

„Дај ми мало плаве боје. Премести их из његових у моје очи. Нека се појави, већ једном. Нека ми пољуби ове смешне шишке и нека ми каже све...“

Изненадни налет кише натерао ју је да се склони испод брезе. Прелепо дрво чекало је некога да заштити. Ту је Милена покушала да сакупи време у један тренутак, да споји крајеве мостова куда је требало да прође светлост у срцу, које се први пут заљубило и то много више него што је могло да издржи. Падале су сузе на мале дланове, беле као креч и плаве као камен за прскање винограда.

„Како ме не схватају, драга моја брезе? Зар једино ја видим трагове. Никад нису били видљивији не-

Стигла је до врха Чачалице. Загледан у даљину, крај чесме стајао је Драган Богдановић – Буцић.

„О чему ли сада размишља? Можда ће ми сада рећи? Имам осећај да зна који факултет је уписао, или ако не студира – где ради“, размишљала је Милена, прилазећи човеку, од кога је много научила, поштовала и волела као родитеља.

„Добро јутро, Буле“, тихо је рекла.

„Ух, мајку ти...уплаши ме. Откуд ти овде, овако рано“, упитао је и помиловао по коси.

„Кажи ми, молим те. Ти знаш где је. Можда се и виђате. Сигурна сам да знаш, зашто се није поздравио са мном. Могао је бар толико да уради. Ништа нисам погрешно урадила. Нисам! Хоћу само да га питам нешто. Кажи ми, молим те“, заплакала је Милена.

Гледала га је право у очи. Биле су одлучне, али тужне. Спустио је руку на њено раме, и повео је попличаном стазом према капији.

„Слушај, ти више ниси девојчица. Мораш да схватиш неке ствари. Зашто инсистираш да га видиш. Није он за тебе. Дobar је дечко и мени недостаје. Вредан је, поштен, добар и паметан. Али није за тебе. Боље је овако. Ти мораш да завршиш школу. Он је то већ урадио. Обећао сам твојим родитељима, да ћу водити рачуна о теби. Мораш на факултет, рано је теби за момке...“

„Али ја само желим да...“ прекинула га је Милена.

„Доста. Не знам где је. Али када си баш толико навалила, распитаћу се“, одговорио је.

„Не верујем ти. Већ се распитујеш две године и ништа. Убеђена сам да знаш где је и зашто никад не долази у Дом Горана. Нећеш, знам да нећеш да ми кажеш где је! Можда ти је и рекао да не жели да ме види. Како то одједном нико не зна где је? Питала сам Цицу, Платанића, другове Милета, Бранка, Мару, Зорана, Мићу,... Све сам

Немогуће да га нисте срели и да га не познајете, можда га само нисте у тренутку препознали.

Увек насмејан, стоји на тротоару главне улице, тачно испред сеоске школе и гледа у небо. Издалека, пролазници мисле да тражи неко „невидљиво летеће тело“, „иглу у пласту сена“ Али, он само размишља. Радује се свему што је досада урадио, планира сваки корак, љути се на себе, ако их заброји. Ни у сну их не сме бити мање него што је потребно, коси поље прошлости и пази да не посече своје биљке. Има их много. Осмехом и скривеном сузом даноноћно их је неговао, штитио од кише, хладноће, отрова који вребају са свих страна. Успео је да саме својом вољом порасту и процветају. Исправља грешке, које не постоје, претражује сваки препливани животни талас, процењује нове...

Стоји у реду за хлеб пред продавницом преко пута Полицијске станице, разговара са људима, гледајући их у очи, смеје се гласно и никад, али стварно никад не сажине главу. Зна поред кога стоји, и са ким разговара. Он је свуда у народу. Истина, надвисује их за длаку дигнутом главом и маркантном појавом, али опет, увек је радо ту, са својим мештанима. Не воли да буде сам. Када је сам, не пева и не радује се, или обратно, зависно од ситуације. Није дуго трагао за огледалом у коме види свој лик, ликове око себе, јер по осећајима сви су припадници исте заједнице. Сва та остварења Мирослав најчешће пропрати ћутањем. Благим широким осмехом убија сваку клицу неразумевања и нејасних сазнања о другом свету, који можда и не постоји. За њега постоји један свет, где ја далеко од просечног „сокола“, испод чијег крила радосно излетеше генерације „соколића“ и „соколица“.

Омиљен је међу ловцима, глумцима, децом, сељанима. Најсрећнији је у свом дому. На пространим ливадама, косећи траву, где удише мирис топле земље.

Његов виноград је посебна прича. У њој живи љубав, воља и усхићење, у коме се топе све туге, сузе и завет прецима.

Често запева пуним гласом при одласку у виноград: „Поранио Мирослав, да обиђе виноград, да обиђе шљиве ранке ...“.

Увек, баш увек прекине га звоно мобилног телефона.

„Е, баш никако да стигнем до чобанице...“, промрмља Мирослав.

„Мирославеее, хеј, Мирославеее...“, чуо се женски глас.

„Ој, Сејооо....! Кажи, у журби сам! Деца долазе раније, часови почињу у 12. часова. Гледаћемо касније премијерну представу, дечијег позоришног ансамбла.

„Знам. Гледаћу и ја наше малишане. Али, немогуће је да си опет тамо. Јао, јао...“

„Могуће. У винограду сам...ха, ха. Није ми јасно, како ме увек овде пронађеш?“

„Осетим, кад си на мом омиљеном месту. Поздравим ми виноград, хајде да чујем“.

„Одмах. Ево, виноградеее, поздрављааа те Сејааа...“

„Хвала ти. Знаш колико ми то значи...“

„Знам. И ти имаш поздрав. Сејо, поздравља те винограааад.“

„Расплакаћу се. Хвала ти.“

„Да се ниси усудила. Разменили сте поздраве и свеје у реду. Говори брзо шта си хтела, и више немој да

МИЛЕНА

Милена је пројурила кроз ноћ у једном даху. Ишла је на другу страну мрачног тунела, са горким укусом у устима. Осетила је свежину праскозорја и окрепљујући дах јутра. Чула је кораке који су је лагано вратили у стварност. Отворила је дланове да испари и последња сенка таме и испружила руке према небу. Празнија је за једну сузу, пунија за ново сећање. Као кора лубенице на таласима успомена, запловила је у нови дан.

„Где год ме таласи бацили, на камен или јастук, на ливаду или у постељу, ништа ме не може спречити да сачувам онај дан, у себи, као дете које у длану скрива оно што тамо не може да стане.“, тихо је шапутала сама себи.

Све је још увек било успавано. Није се чула јутарња песма птица, брзи кораци, нити је мирис свежег пецива палио ноздрве. До ње је допирало кроз отворене прозоре само неравномерно дисање спавача. Једино је она будна. Нико други не присуствује одвајању светлости од таме. Прва пролази у тек одшкринути процеп дана и радује се таласању тренутка и незаборавног буђења великих цветова. Примећује како се поред ниских ограда, још неко креће прочишћеним простором. Застаје, очекује и послушкује, као да шета поред реке и чека да престане бучно таласање. У том тренутку ништа није било видљивије, ништа присутније од његовог одсуства. Ни дечји шапати откривени у селидбама киша, ни чекање које је у њеном срцу имало посебну форму. Бежала је од сенке плавих очију, које су у њене очи силазиле са неба и палиле семе прошлих година и налете чежње између кључа и катанца. У свакој пори коже, у свакој мисли, ништа није било присутније и видљивије од љубави према високом младићу, његовим плавим очима и густој црној коси.

избегаваш заламање лозе. Моја покојна мајка, увек је говорила да нико не уме тако лако, брзо, уз смех то да ради. Каже: „Само да је видите. Мале ручице, па само кида, кида...„ смеје се, љуби ме...наставља још брже, не могу да је стигнем. Никако да се умори, уморим се ја пре од ње, а она је тако мала... Преварим је брзо. Извадим из корпе, колач, млеко, или јабуку. Тако одморим мало...“ Доста више, Сејо. Растужила си ме. Слушам те...“

„Само да те подсетим. Вечерас је промоција моје збирке поезије у Заови крај језера. Почиње у 17,00 часова. Ти читаш моје стихове, знаш да не могу...“

„Не брини, Сејо. Долазим на време. За тебе – увек ту.“

„Ех, Мирославе! Докле ћеш овако? Када и како ћеш завршити послове, које започињеш? Али, Сеја је у питању... то се не мора, то је жеља за осмехом на њеном лицу, за блистав поглед црних очију, за дрхтај срца. Завет? Да. Жеља и завет.“

Наставио је да ради са благим осмехом на лицу и размишљао: „Како је то био „мали враг“. Буцмаста, округлих румених образа, и црне косе и стално се смејала. Све јој је било смешно. Али, кад би се наљутила, не да је само плакала, него се њен врисак проламао тако јако, да су сви из комшилука журили, да је умире. Уточиште јој је било крило моје покојне мајке. Ту јој је био заклон од батина, које је заслужила после изгубљених машиница са косе, поцепаних чарапа приликом играња фудбала, разбијених шољица за кафу и бројних несташлука. Никад је нисам видео да у руци држи лутку. Лук и стрела, праћка, штап за клис, џепови пуни кликера... то су биле њене играчке. А сада? Сеја, директор Библиотеке! Заиста лепо ради. Чак је и писац – песник, добија награде, а ја говорим њене стихове. Упркос свему, много је туге било у њеним очима, Некад није могла да сакрије сузе, иако се

баш трудила. Пре неколико дана рече ми: „Нико од мојих није никад присуствовао мојим промоцијама осим тебе, мој Мире“. Долазио сам увек, и био срећан као да сам јој најближи рођак. И моја Бојана исто. Морам јој помоћи да другачије размишља. Знам где њене мисли круже и шта траже. Свесна је да то није могуће, али тврдоглаво једном, тврдоглаво увек. Слушаћемо Слобаданку Милић како пева, критичаре који говоре о њеном књижевном раду, говорићу стихове потекле из њене рањиве душе.

После тога ћемо се радовати успелој књижевној вечери, попићемо мало вина, причаћемо о грожђу и потражити тамјанику. Запеваћу грлено у част мале – велике Сеје: „Ај берем грожђе, бирам тамјанику“. Надам се да ћу уместо суза у њеним очима видети осмех и песму.

Нисмо већи од осмеха и стиха, али смо већи од крика у времену.

